UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Diplomová práce

2016 **Tereza Svítilová**

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Tereza Svítilová

Mediální výchova ve výuce cizích jazyků v českých školách

Diplomová práce

Praha 2016

Autorka práce: **Tereza Svítilová**

Vedoucí práce: **Mgr. Radim Wolák**

Rok obhajoby: 2016

Bibliografický záznam

SVÍTILOVÁ, Tereza. *Mediální výchova ve výuce cizích jazyků v českých školách.* Praha, 2016. 102 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Radim Wolák.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá průřezovým tématem mediální výchova (MV) a jeho zařazením do výuky cizích jazyků v českých školách. Cílem práce je zjistit, jaké je teoretické ukotvení tohoto propojení v kurikulárních dokumentech platných v ČR, tedy v RVP a ŠVP, a dále, jak toto spojení vypadá v praxi. Z toho důvodu byli osloveni učitelé základních, středních odborných škol a gymnázií, kteří se účastnili kvalitativních rozhovorů, jejichž cílem bylo zjistit jednak podvědomí učitelů o MV, jakým způsobem MV do své výuky zařazují a kterých metod k tomu využívají. Žáci těchto škol pak byli osloveni formou dotazníku, který zjišťoval, zda studenti považují MV za přínosnou, jaká média ve výuce využívají a která témata by je v souvislosti s MV zajímala. Sekundárním cílem bylo zjistit, jaké jsou zvyklosti žáků ve vztahu k cizojazyčným médiím.

Z analýzy RVP vyplynulo, že školy nemají povinnost zařazovat MV do cizích jazyků, ani z hlediska Doporučených očekávaných výstupů nebyly nalezeny okruhy, které by bylo nutné zařadit do cizích jazyků. Nicméně analýzou ŠVP bylo zjištěno, že školy MV zpravidla integrují do velkého počtu předmětů, jsou jimi i cizí jazyky. O konkrétní podobě realizace pak rozhoduje pedagog – bylo prokázáno, že jeho postoj vůči MV je dán zejména třemi faktory – aprobací, věkem a osobním zájmem o mediální problematiku. Učitelé se shodli, že by bylo třeba iniciativy ze strany kompetentních orgánů, které by učitele proškolily a poskytly jim vhodné materiály. Žáci MV označují za užitečnou a rádi by se učili zejména o důvěryhodných zahraničních zdrojích.

Tato práce poskytla vhled do problematiky MV jako součásti cizích jazyků, závěry zde prezentované mohou být východiskem pro další diskuzi o oprávněnosti výuky MV a hledání způsobů, jak ji do výuky zařadit.

Abstract

This diploma thesis deals with the topic of media education as a part of foreign language education at Czech schools. The thesis is divided into three major part – the theoretical background with analysis of national curriculum and school curricula, the practical part – qualitative research of teacher's opinions and quantitative research of student's opinions on media education. The third part offers description of activities and handouts that can be used in English classes to improve the level of media literacy.

It proved that the connection of media education and foreign language classes is not indicated in the Frame Educational Programme, however it gives the possibility to school to integrate the topic into any subject. Based on the analysis of the school educational programmes of selected school it was found out that schools do integrate media education into many subjects including foreign languages. Most of the foreign language teachers claimed that they integrate media education into their classes. However, they are limited by certain barriers – primary school teachers especially by low language knowledge. Overall, the main problem mentioned was lack of encouragement from the authorities connected to lack of proficiency in media education of the educators. The pupils welcome media education and see it as an important part of their education. Especially grammar school students are in contact with foreign media almost every day and they would appreciate some deeper insight into them.

The diploma thesis offered an insight into the necessity of media education on a specific example of foreign language classes and the findings might contribute to the discussion of the future of media education and finding ways to integrate it successfully into curricula.

Klíčová slova

Mediální výchova, analýza RVP, ŠVP, průřezové téma, cizí jazyky, didaktické materiály, kvalitativní výzkum

Keywords

Media education, curriculum analysis, foreign language education, didactic materials, qualitative research

Rozsah práce: 153 592 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 12. 5. 2016 Tereza Svítilová

Poděkování

Děkuji vedoucímu své diplomové práce, panu Mgr. Radimu Wolákovi, za čas a rady, které mi během psaní věnoval.

TEZE

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK **Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce**	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: **Svítilová Tereza**	**Razítko podatelny:**
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: **2013/2014**	
E-mail diplomantky/diplomanta: **TerezaSvitilova@seznam.cz**	
Studijní obor/forma studia: **Mediální studia, prezenční**	
Předpokládaný název práce v češtině: **Mediální výchova ve výuce cizích jazyků v českých školách**	
Předpokládaný název práce v angličtině: **Media Education as a part of Foreign Language Education at Czech Schools**	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: *ZS 2012/2013*) (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí) **LS 2014/2015**	
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků)**:** **Mediální výchova se v roce 2007 stala součástí rámcových vzdělávacích plánů. Projevila se tak snaha začlenit do českého školství obor, díky němuž by žáci měli být schopni zacházet s médii a kriticky přijímat jejich obsah. Mediální výchova jakožto průřezové téma může být vyučována jakou součást různých předmětů.** **Ve školním roce 2013/2014 byla na základních školách povinně zavedena výuka druhého cizího**	

jazyka, což svědčí o důležitosti, která je cizím jazykům přikládána. Tato diplomová práce se věnuje propojení těchto dvou oblastí (mediální výchova a výuka cizích jazyků). Žáci nejsou odkázáni jen na zdroje ve svém mateřském jazyce, ale mohou vyhledávat informace i v cizojazyčnách médiích.

Mediální výchova a gramotnost byly v různých souvislostech zpracovány v některých diplomových pracích (např. viz níže), pozice mediální výchovy v cizích jazycích nebyla zatím zpracována.

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků)**:**

Cílem práce je zmapovat, jakým způsobem je na vybraných českých školách realizována mediální výchova ve výuce cizích jazyků. Teoretická část práce analyzuje kurikulární dokumenty vážící se k mediální výchově na úrovni státní (RVP) i školní (ŠVP). Tyto teoretické podklady slouží jako východisko pro popis skutečné situace v začlenění mediální výchovy do výuky cizích jazyků. Práce se zaměřuje jednak na osobnost učitele a metody, které ke zprostředkování mediální výchovy využívá, jednak na osobnost žáka a jejich schopnost vnímání mediálních obsahů v cizím jazyce. Sekundárním cílem práce je zjistit, v jakém rozsahu žáci českých škol konzumují obsahy ze zahraničních médií.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu)**:**

1. **Úvod**
   - **zdůvodnění výběru tématu, metody a cíl práce, struktura práce, dosavadní zpracování tématu**

2. **Teoretická část: Mediální výchova v kurikulárních dokumentech v ČR**
   2.1 Mediální výchova v RVP
   2.2 Mediální výchova v ŠVP vybraných škol
   - **analýza kurikulárních dokumentů z hlediska mediální výchovy, porovnání uchopení mediální výchovy v ŠVP vybraných škol**

3. **Praktická část: Mediální výchova v cizích jazycích na vybraných školách**

3.1 Výzkum: východiska, metody
3.2 Mediální výchova očima učitelů cizích jazyků
3.3 Mediální výchova jako součást výuky cizích jazyků očima žáků
3.4 Interpretace výsledků výzkumu

- **praktická část práce vychází z výzkumu na vybraných školách, kde bude zjišťován skutečný stav mediální výchovy ve výuce cizích jazyků na základě srovnání ŠVP s pohledem učitelů (rozhovory) a žáků (dotazníky)**

4. **Závěr**

5. **Seznam použité literatury**

6. **Přílohy**

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období)**:**

Výzkum bude proveden na vybraných základních a středních odborných školách a gymnáziích.

Metody (techniky) zpracování materiálu:

První část práce je založena na obsahové analýze kurikulárních dokumentů vážících se k oblasti mediální výchovy. Druhá část práce vychází z výzkumu na vybraných českých školách, v němž bude metodou hloubkových rozhovorů s vyučujícími cizích jazyků zjišťováno, jakým způsobem realizují mediální výchovu. Pomocí dotazníků bude u žáků zjišťován jejich vztah k mediální výchově v rámci cizích jazyků a jejich zvyklosti v konzumaci obsahů ze zahraničních (cizojazyčných) médií.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků)**:**

BUCKINGHAM, David. *Media education: literacy, learning and contemporary culture*. Cambridge: Polity press, 2003. 219 s. ISBN 0-7456-2830-3.

- **Publikace uvádí, v jaké podobě by měla probíhat mediální výchova a na jaké oblasti se zaměřit. Poskytuje návod, jak žáky a studenty vést ke kritickému vnímání světa médií. Autor zpracovává také historický vývoj mediální výchovy.**

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní teorie, metody a aplikace.* 2. aktual. vyd. Praha:

Portál, 2008. 407. s. ISBN 978-80-7367-485-4.

- **Publikace popisuje možnosti kvalitativního výzkumu, techniky sběru dat, způsoby vyhodnocování a interpretaci výsledků.**

JIRÁK, Jan; WOLÁK, Radim. *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání*. Praha : Radioservis, 2007.

152 s. ISBN 978-80-86212-58-6.

- **Sborník příspěvků, které se váží k mediální výchově jakožto součásti kurikulárních dokumentů ČR a významu výuky mediální výchovy. Příspěvky v publikaci jsou rozděleny do tří tematických okruhů – K postavení a obsahu mediální gramotnosti a mediální výchovy, Mediální výchova jako součást všeobecného vzdělávání a Novinářství, média a mediální gramotnost**

MIČIENKA, Marek; JIRÁK, Jan. *Základy mediální výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007.

296 s. ISBN 978-80-7367-315-4.

- **Publikace se věnuje současnému stavu v oblasti médií, shrnuje poznatky, které vedou k rozvoji mediální gramotnosti a kritickému vnímání mediálních obsahů.**

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, poradenské

zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků [online]. 2013. Dostupné z: http://rvp.cz/.

- **Upravená verze RVP pro základní vzdělávání platná od šk. roku 2013/2014. Obsahuje charakteristiku mediální výchovy jakožto průřezového tématu. Vymezuje obsah a cíle mediální výchovy.**
- **(Dále bude využit RVP pro gymnázia a RVP pro střední odborné vzdělávání)**

ŠVAŘÍČEK, Roman; ŠEĎOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha : Portál, 2007. 384 s.

- **Kniha poskytuje teoretický základ k metodám kvalitativního výzkumu včetně uvedení několika praktických výzkumů. Kniha poskytuje návod, jak si stanovit výzkumnou otázku, efektivně sbírat data a jakým způsobem přistoupit k jejich interpretaci.**

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací,

které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

HRONOVÁ, Barbora. *Mediální výchova na gymnáziích – cíle a skutečnost*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2008. Vedoucí práce: Radim Wolák.

KAŠPÁRKOVÁ, Lenka. *Mediální výchova v České republice a ve Velké Británii – porovnání přístupů.* Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2010. Vedoucí práce: Radim Wolák.

Müllerová, Martina. *Současný stav a perspektivy mediální výchovy na vybraných základních školách jihočeského kraje (analýza didaktických metod).* Diplomová práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2011. Vedoucí práce: Helena Pavličíková.

ROČŇÁK, Jakub. *Mediální výchova na školách – kriticko-analytický či produkční přístup.* Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2012. Vedoucí práce: Radim Wolák.

ŠKAPIKOVÁ, Šárka. *Využití procesu tvorby mediálních sdělení v mediální výchově.* Diplomová práce, Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2010. Vedoucí práce: Radim Wolák.

Datum / Podpis studenta/ky

……

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:
Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:
Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:
Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám. **Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.** ……
Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga **Datum / Podpis pedagožky/pedagoga**

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT **VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ** A VE **DVOU** VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI **VYZVEDNOUT** V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A **NECHAT VEVÁZAT** DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE VEDOUCÍ PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Obsah

1 Úvod..... 3

2 Teoretická část - mediální výchova v kurikulárních dokumentech ……...7

2.1 Obsah mediální výchovy a její význam ve vzdělávání..... 7

2.2. Mediální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání 11

2.3 Mediální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia..... 13

2.4 Limity mediální výchovy..... 17

2.5 Mediální výchova ve školním vzdělávacím programu vybraných škol 21

2.5.1 Základní škola T. G. Masaryka v Praze..... 21

2.5.2 Základní škola svaté Voršily v Praze..... 23

2.5.3 Základní škola Tyršova v Nymburku 24

2.5.4 Křesťanské gymnázium v Praze 25

2.5.5. Arcibiskupské gymnázium v Praze..... 28

2.5.6 Gymnázium Říčany 30

3 Výzkumná část..... 32

3.1 Mediální výchova z pohledu učitelů..... 32

3.1.1 Cíl výzkumu..... 33

3.1.2 Metody výzkumu 34

3.1.3 Výběrový soubor..... 35

3.1.4 Stručná charakteristika informantů..... 38

3.1.5 Vyhodnocení rozhovorů a hypotéz..... 39

3.1.6 Další závěry 42

3.2 Mediální výchova pohledem žáků 47

3.2.1 Cíl a metoda výzkumu 47

3.2.2 Výsledky výzkumu 48

4 Návrhy aktivit k propojení MV a anglického jazyka 58

5 Závěr 86

6 Summary 89

7 Seznam použité literatury 91

8 Přílohy 98

1 Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá interdisciplinárním tématem z oblasti mediálních studií a lingvodidaktiky, tedy zde propojením mediální výchovy a výuky cizích jazyků. Výběrem tématu autorka spojila své dva studijní zájmy – obor médií a vzdělávání v oblasti cizích jazyků. Mediální výchova je v českých školách povinně vyučována od roku 2007. V rámcových vzdělávacích programech je zakotvena jako průřezové téma, její výuka je zpravidla rozložena jako dílčí téma do více předmětů. Bývá součástí českého jazyka, dějepisu, základů společenských věd, ale i cizích jazyků. V roce 2013 byla v základních školách zavedena povinná výuka druhého cizího jazyka. Vznikl tím další prostor, v němž může být mediální výchova (dále jen MV) realizována. Známé úsloví praví: „Kolik řečí znáš, tolikrát jsi člověkem.“ Prostřednictvím osvojování si dalšího jazyka se žákům otevírají další možnosti, jak přijímat mediální sdělení. A naopak při konzumaci mediálních obsahů, například čtení článků na Internetu, hraní počítačových her či sledování filmů, si žáci obohacují své znalosti cizího jazyka.

Propojením mediální výchovy a cizího jazyka nelze popřít primární roli mateřského jazyka, skrze nějž žáci mediální sdělení vnímají v největší míře a nejlépe jim porozumí. Spojení s cizím jazykem má spíše pomoci otevřít nové obzory a zkusit vnímat události v globálních souvislostech. Na druhou stranu vede též k motivaci studentů ke studiu cizího jazyka, neboť se díky mediálním textům setkávají s autentickými texty.

Diplomová práce je rozdělena do tří hlavních částí. První z nich je zachycení teoretických východisek a obraz mediální výchovy v kurikulárních dokumentech České republiky – tedy Rámcovém vzdělávacím plánu (RVP) a dále školních vzdělávacích plánech (ŠVP) vybraných institucí. Práce nejdříve stručně uvádí do problematiky mediální výchovy – jejích přínosech, důvodech zavedení do vzdělávání a možných problémech spojených s její realizací. Dále jsou analyzovány vzdělávací dokumenty RVP pro základní vzdělávaní a RVP pro gymnázia – jakým způsobem je v nich téma mediální výchovy uchopeno, jakých znalostí by měl žák daného stupně vzdělávání dosáhnout a zda RVP přímo nabízí prolnutí MV a cizího jazyka. V této souvislosti je

analyzován též dokument Doporučené očekávané výstupy. Diplomová práce sleduje, do jaké míry obsah RVP umožňuje propojení MV a cizího jazyka a které konkrétní oblasti MV mohou být vyučovány v rámci cizího jazyka. Dále jsou analyzovány ŠVP vybraných základních škol a gymnázií. V ŠVP je sledováno, jak je průřezové téma mediální výchova uchopeno, zda je vyučováno jako samostatný předmět či integrováno do jiných předmětů – kterých a ve kterých ročnících. Analýza ŠVP se nejvíce zaměřuje na to, zda školy spojují MV a cizí jazyk. Pokud ano, jaká témata MV si vybírají a jakých cílů chtějí dosáhnout. V závěru kapitoly jsou ŠVP zhodnocena a případně navrženy kroky, jak MV a cizí jazyk efektivně propojit.

Druhou, stěžejní částí, je vlastní výzkum provedený formou kvalitativních rozhovorů s učiteli cizích jazyků ze základních škol, středních odborných škol a gymnázií. Vyučující jsou dotazováni na mediální výchovu ve třech základních okruzích otázek – využívání médií a mediálních obsahů ve výuce, povědomí o mediální výchově a jejích cílech a názorů na vhodnost propojení mediální výchovy a cizího jazyka. Dále jsou prostřednictvím dotazníků využívajících dichotomické i otevřené otázky získány názory žáků – jejich postoj k mediální výchově, povědomí o cizojazyčných médiích a zvyky žáků v přijímání těchto cizojazyčných zdrojů.

Třetí částí práce je návrh aktivit, které mohou být zařazeny do jazykové výuky jako podpora rozvoje mediální gramotnosti. Tato část není součástí schválených tezí. Autorka se ji rozhodla zařadit na základě rozhovorů s vyučujícími, kteří se opakovaně vyjadřovali, že by jim nejvíce pomohlo, kdyby věděli, jak konkrétně mají MV do výuky zařadit, a stěžovali si na nedostatek materiálů. Tyto aktivity propojují MV a anglický jazyk a vedou jak k dosažení cílů vybraných oblastí MV, tak rozvoji jazykových schopností. Činnosti přispívají nejen k získání povědomí o různých typech médií a jejich vývoji, ale též vedou žáka k uvědomění si vlastního vztahu k médiím a jejich kritickému posouzení.

Cílem práce je zjistit, do jaké míry je průřezové téma mediální výchova zařazováno do výuky cizích jazyků, a to na základě analýzy kurikulárních dokumentů, názorů vyučujících a žáků. Cílem práce je zjistit, zda kurikulární dokumenty přímo nabízí možnost spojení MV a cizího jazyka a jak se náplň těchto dokumentů odráží v přístupu konkrétních vyučujících vybraných škol. Cílem je tedy zjistit, co si vyučující

o MV myslí, zda ji zařazují do svých hodin a za jakým účelem. Případně identifikovat faktory, které realizaci MV v rámci cizojazyčné výuky brání. Současně je cílem též zjistit, jak MV vnímají sami žáci, jak se jim jeví spojení MV a cizího jazyka a zda si uvědomují, že jejich vyučující prvky MV do výuky zařazuje. Druhotným cílem práce je zjistit, jaká cizojazyčná média žáci vybraných škol sledují a z jakého důvodu.

Autorka nepředkládá výzkum jako reprezentativní, ale jako náhled do problematiky v konkrétních školách a na základě výpovědí konkrétních vyučujících. Je si vědoma toho, že při jiném výběrovém vzorku lze dojít k jiným závěrům. Výsledky tohoto výzkumu tak nemají být chápány jako jediné správné, ale spíše jako podnět pro další uvažování o roli mediální výchovy ve vzdělávacím systému a zamyšlení nad názory učitelů a žáků ve vztahu k mediální výchově. A tím přispět k hledání dalších cest a způsobů, jak mediální výchovu zavést do škol a nadchnout pro ni nejen žáky, ale též vyučující.

Z hlediska metodologického práce vychází z kvalitativních hloubkových rozhovorů vedených s vyučujícími vybraných základních škol, středních odborných škol a gymnázií. Tato metoda umožňuje detailně prozkoumat postoje vyučujících k MV a odhalit jejich podstatu a porozumět tomu, jak učitel MV vnímá. Pro práci s žáky je zvolena forma dotazníkového šetření s využitím otevřených i uzavřených otázek. Tato metoda byla vybrána, aby byla pro žáky nejméně časově náročná a zároveň jim zcela zaručovala anonymitu. Zároveň je volena tak, aby poskytla žákům dostatek prostoru pro vyjádření názoru na MV. Vzdělávací dokumenty jsou analyzovány z pohledu zařazení průřezových témat a učebních osnov cizích jazyků. Tento krok je důležitým předpokladem pro chápání propojení MV a cizího jazyka v celé šíři. Je též východiskem pro zasazení výpovědí vyučujících do kontextu vzdělávacího systému a identifikace faktorů, které ovlivňují přístup vyučujících k MV.

V diplomové práci jsou využity odborné publikace[1] zejména českých autorů, kteří se věnují mediální výchově a jejímu začlenění do vzdělávání, ale též zahraničních odborníků. Jako zdroj byly využity též učebnice mediální výchovy a odborné články. Je čerpáno z literatury nejen mediálního zaměření, ale též pedagogického či

[1] V práci je využit systém průběžných citací, na online zdroje je odkazováno v poznámce pod čarou

sociologického.

2 Teoretická část – Mediální výchova v kurikulárních dokumentech

Obsahem této kapitoly je teoretické ukotvení definice mediální výchovy a gramotnosti na základě přístupu tuzemských i zahraničních mediálních vědců a odborníků na vzdělávání. Dále je diskutován význam mediální výchovy jakožto povinné složky vzdělávání a její přínos pro žáky. Poté je přistoupeno k rozboru Rámcového vzdělávacího plánu pro základní vzdělávání a Rámcového vzdělávacího plánu pro gymnázia. Analýza se zaměřuje na pojetí průřezového tématu MV, jejích témat a nároků kladených na absolventi daného typu vzdělávání. Je sledováno, zda RVP navrhují propojit MV s cizím jazykem, případně které oblasti by bylo možné do výuky cizích jazyků zařadit. Poté jsou pojmenovány limity MV, které brání úspěšné realizaci mediální výchovy na školách.

Kromě RVP, které stanovuje závazný rámec obsahu vzdělávání pro školy, jsou analyzovány i školní vzdělávací plány vybraných škol. Cílem této části je zjistit, jak konkrétní školy přistupují k průřezovému tématu MV a jak realizují její výuku. Analýza se zabývá též učebními osnovami cizích jazyků a zkoumá, zda je do nich MV integrována, v jakém rozsahu, kterými tématy a jakých cílů tím chce dosáhnout. Takto analyzované kurikulární dokumenty jsou pak teoretických východiskem pro praktickou část, v níž jsou zjišťovány názory učitelů a žáků těchto škol. Díky tomu lze na mediální výchovu a její začlenění do výuky cizích jazyků nahlížet v celé komplexnosti – nejen z hlediska závazných dokumentů upravujících její podobu ale též přímých zkušeností učitelů, kteří se mohou vyjádřit k tomu, jaká je situace v praxi.

2.1 Obsah mediální výchovy a její význam ve vzdělávání

V obecném významu lze mediální výchovu definovat jako „výchovu k orientaci v masových médiích, k jejich využívání a zároveň k jejich kritickému hodnocení“ (PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ 2001, s. 119). Šeďová uvádí, že „vzdělaný dnes není ten, kdo nosí v hlavě nejvíce poznatků, ale ten, kdo jich dokáže podle momentální potřeby nejvíce vyhledat, smysluplně je propojit a použít“ (ŠEĎOVÁ 2004, s. 29). To potvrzuje i výrok Marshalla McLuhana, který tvrdí: „aby byl dnes člověk opravdu

vzdělaným, musí být vzdělaný v médiích“ (MCLUHAN 2000, s. 257). Právě skrze média přijímáme většinu nových informací a znalostí a utváříme své názory a postoje (JIRÁK 2013, s. 8). Proto je důležité, naučit se s médii efektivně pracovat, aby bylo možno je využívat nejen jako zdroj zábavy či výplně volného času, ale také jako zdroj relevantních informací, které přispějí k rozvoji vzdělanosti jedince, a tím i společnosti. „Studiem médií zvyšuje jedinec, skupina či celá společnost možnost kontroly nad tím, jaké interpretace světa, lidí, dějů, vztahů a hodnot média nabízejí“ (BURTON, JIRÁK 2001, s. 14). Je totiž nutné si uvědomit, že média nejsou odrazem skutečného světa, ale pouze zprostředkovávají určité jeho výseky a to ještě v určitých souvislostech. Potter uvádí, že média v lidech vzbuzují dojem, že vidí svět v celé jeho pestrosti a jsou schopni mu porozumět a pochopit, jak funguje právě kvůli tomu, že mediální sdělení jsou snadno k dispozici (POTTER 2011, s. 38).

Právě proměňující se společnost, v níž média hrají významnou roli, klade i nové požadavky na vzdělávání, neboť se média a účelné zacházení s nimi stávají důležitou složkou vzdělávacího procesu. „Média ve stále větší míře a rozsahu vtiskávají do mysli a vědomí člověka obsahy, které vůbec či jen v malé míře odrážejí realitu přirozeného světa a ve stále větší míře produkují mediální a virtuální realitu“ (SAK 2007, s. 23). Kubey jako čtyři základní socializační pilíře uvádí vedle rodiny, školy a církve právě média (KUBEY 1994, s. 63). Lidé už tedy poznatky o světě nezískávají jen v rodině prostřednictvím rodičů či dalších příbuzných, ani pouze ve školách, ale též skrze média, kde se děti skoro od narození setkávají s různými modely uspořádání společnosti, vzorci pro společenské role, příklady řešení konfliktů, emocemi, atd. Nejsou to tedy už jen rodina a učitelé, kteří dítě znají a působí na něj. Jako na anonymního diváka či čtenáře na něj působí i média. Například Jirák s Köpplovou k tomu podotýkají, že „dětští diváci většinou uvádějí, že jim televize poskytuje fakta a návody, jak se v různých situacích chovat k ostatním lidem“ (JIRÁK, KÖPPLOVÁ 1998, s. 33). Je tedy nutné včas začít děti mediálně vzdělávat, ať už v prostředí rodiny[2] či školy. Masterman uvádí, že

[2] Zastáncem mediální výchovy v rodině je např. Zdeněk Sloboda, srov. SLOBODA, Zdeněk. *Mediální výchova v rodině*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 246 s. ISBN: 978-80-244-4496-3.

mediální výchova stojí na okraji vzdělávacích systémů, neboť se média rychle proměňují a školy nejsou schopny na tyto změny reagovat[3] (MASTERMAN 1989, s. 1).

Cílem mediální výchovy je rozvoj mediální gramotnosti, schopnosti jedince pracovat s mediálními výstupy a kriticky k nim přistupovat. Slovo gramotnost obecně odkazuje na schopnosti číst a psát, tedy základní předpoklad dalšího vzdělávání jedince. Spojení gramotnosti s médii odkazuje na význam, která média v dnešní společnosti mají. Schopnost s médii efektivně pracovat je tedy výrazným faktorem pro socializaci jedince a jeho postavení ve společnosti, ale podílí se i na dalším jeho vzdělávání. David Buckingham definuje mediální gramotnost jako „znalosti, dovednosti a kompetence, které jsou nezbytné k používání a interpretování médií“ (BUCKINGHAM 2003, s. 36).[4] Je tedy vhodné, až nezbytné, zařadit mediální výchovu do vzdělávacích plánů, aby školy mohly tuto kompetenci u žáků rozvíjet. „Hlavní smysl výchovy a vzdělávání tkví ve výcviku k sebeobraně proti mocenskému, manipulativnímu působení, všudypřítomnému ve společenské a zejména v (mas)mediované komunikaci“ (BÍNA 2005, s. 5).

Šeďová uvádí tři způsoby prolnutí médií s pedagogickou realitou – média jako významná socializační instituce, média jako součást sociální reality a svébytná kurikulární oblast a média, z nichž se dítě učí a musí se učit i o nich (ŠEĎOVÁ 2004, s. 19). Prostřednictvím médií se dítě učí poznávat svět, seznamuje se s jeho podobou a uvědomuje si i vlastní roli v rámci společnosti, může se s předkládanými vzory chování buď identifikovat, nebo se vůči nim vymezit. K tomu je nutné vést žáka k tomu, aby o těchto předkládaných vzorech a způsobech jednání dokázal kriticky uvažovat a uvědomoval si svou svébytnost a jedinečnost. Skrze média žák přijímá informace a poznatky o různých oblastech lidské činnosti. Mohou to být poznatky povahy jazykové, historické, zeměpisné apod. Z médií žák nezíská jen holá fakta, ale média mohou mít vliv na jeho způsob uvažování a utváření názorů. I zde je nutné vést žáka k tomu, jak

---

[3] Byť se jedná o výrok publikovaný v roce 1989 lze s ním souhlasit i dnes. MV jako průřezovému tématu je věnována spíše jen malá pozornost v porovnání s tradičními předměty a stále chybí odborníci, kteří by MV mohli na školách kvalifikovaně vyučovat.

[4] „ (…) knowledge, skills and competencies required in order to use and interpret media.“

k těmto informacím přistupovat, aby je na jednu stranu dokázal vůbec vnímat a přijímat, ale zároveň aby slepě nedůvěřoval všemu, co se v médiích objeví, a dokázal posoudit zdroj informace. A případně se zamyslet nad tím, za jakým účelem mohla být konkrétní zpráva zveřejněna. Zda slouží čistě informativnímu účelu, nebo může být vůči publiku manipulativní. Ve výzkumu z roku 2001 uvedla polovina dotazovaných mladých lidí ve věku 15 až 30 let, že televize na jejich život nemá žádný vliv. Zároveň ale padesát procent respondentů tohoto výzkumu uvedlo, že televize má na společnost negativní vliv (SAK, SAKOVÁ 2004, s. 110). Je tedy zajímavé, že si mladí lidé uvědomují možný negativní vliv médií, ale sami se cítí vůči tomuto působení imunní.

Média dnes hrají nezastupitelnou roli, spoléháme se na ně v každodenním životě a jsme jejich působením a vlivy neustále obklopeni. Současná generace dětí dnes s médii stráví více času než ve škole a ze všech volnočasových aktivit nejvíce času stráví právě činností spojenou s médii (BUCKINGHAM 2003, s. 5). Buckingham dále uvádí, že když chceme zjistit, jaké je počasí, raději si vyhledáme předpověď počasí, než abychom se podívali na oblohu (BUCKINGHAM 2004, s. 64). Žijeme v přemedializované době, kdy se raději spoléháme na média jako na zdroje veškerých informací, než na vlastní úsudek či vlastní zkušenost. Krämerová říká: „všechno, co můžeme říct, zjistit a vědět o světě, je řečeno, zjištěno a známo pomocí médií“ (KRÄMER 1998, s. 73). [5] Z toho vyplývá, že média jsou významným a nezastupitelným zdrojem poznání o světě. Aby tyto informace bylo možné účelně využívat, je nutné umět tyto zdroje kriticky posoudit a informace z nich vybírat. Dnes jsme totiž zahlceni nadbytkem informací. „Během třiceti let svět vyprodukoval více informací než v celém průběhu předchozích pěti tisíc let. Jediný výtisk nedělního vydání *New York Times* obsahuje více informací, než si mohla osvojit vzdělaná osoba v 18. století za celý svůj život“ (RAMONET 2003, s. 188).

[5] „Alles, was wir über die Welt sagen, feststellen und kennen können, ist gesagt, festgestellt und gekennt mit der Hilfe von Medien.“

2.2. Mediální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání

Na změny ve společnosti reagovala i reforma českého školství, která do Rámcového vzdělávacího programu zavedla nová témata, mezi nimi i mediální výchovu. „Média dnes udávají naše povědomí o čase, formují naši pozornost a emoce a poskytují nám prostředky pro formování a vyjadřování myšlenek samotných“ (BUCKINGHAM 2004, s. 66).[6] Kurikulární reforma byla v ČR součástí školského zákona, který nabyl účinnosti 1. 1. 2005. Reformou vzdělávání byly zrušeny jednotné školní osnovy a vznikly vzdělávací programy na třech úrovních – Národní program vzdělávání – NPV, známý též jako Bílá kniha, Rámcový vzdělávací program – RVP a Školní vzdělávací program – ŠVP (TUPÝ 2014, s. 72). NPV i RVP jsou vytvářeny státem, resp. Výzkumným ústavem pedagogickým spadajícím pod ministerstvo školství. NPV určuje obecná pravidla pro vzdělávání, RVP pak blíže určuje, jakých znalostí a dovedností by měl každý absolvent daného stupně vzdělávání a typu školy dosáhnout. Existuje RVP pro předškolní vzdělávání, základní vzdělávání, gymnázia[7] a střední odborné vzdělávání. Reforma tak dala více svobody jednotlivým školám, které si vytvářejí své vlastní ŠVP a určují, jakým způsobem dosáhnou cílů, které jim určuje RVP. Mohou tak učivo přizpůsobit dle svého zaměření.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) se dělí do devíti vzdělávacích oblastí. Cizí jazyk a další cizí jazyk patří do oblasti Jazyk a jazyková komunikace. Mediální výchova tvoří jedno ze šesti průřezových témat. Dle RVP MV souvisí se vzdělávacími oblastmi Člověk a společnost (kam spadá dějepis a výchova k občanství), Jazyk a jazyková komunikace, Informační a komunikační technologie a Umění a kultura. MV pomáhá uvědomit si, že mediovaná sdělení nejsou obrazem reality a společnosti, a zároveň pomáhá jedinci stávat se součástí společenství a dává mu možnost se vůči ostatním vymezovat. V oblasti jazykové přispívá k rozvoji jazykových znalostí, zaměřuje se na drobné rozdíly ve významech slov a jejich vlivu na

---

[6] „Media today can be said to structure our awareness of time, shape our attentions and emotions and provide us with the means for forming and expressing thought itself.“

[7] Své RVP mají gymnázia se sportovní přípravou

celkovém vyznění textu a jeho funkci, ale i využití jazykových znalostí pro formulaci vlastních myšlenek a sdělení. Žák se také seznamuje s pravidly komunikace a argumentace. Dále se učí, jak zacházet s digitálními technologiemi a médii a využívat je jako zdroje informací. V poslední jmenované oblasti se soustředí na znakové kódy a prolnutí jazyka s obrazovou či zvukovou složkou. V případě základního vzdělávání si MV klade za cíl vybavit žáka elementárními poznatky o fungování médií tak, aby je žák mohl efektivně využívat k získávání poznatků a osobnostnímu rozvoji a zároveň byl imunní vůči jejich možným negativním vlivům. Mezi cíle MV na základní škole patří zapojit žáka do mediální komunikace, ale i vést ho k rozpoznávání stereotypů prezentovaných v médiích – např. o roli žen či menšinách. Mezi tematické oblasti jak receptivní, tak produktivní patří: kritické čtení a vnímání mediálních obsahů, interpretace vztahu mediálních sdělení a reality, stavba mediálních sdělení, vnímání autora mediálních sdělení, fungování a vliv médií ve společnosti, tvorba mediálního sdělení a práce v realizačním týmu.[8] Receptivní činnosti převládají nad produktivními – nejdříve je nutné žáky seznámit se zákonitostmi fungování médií a vytváření mediálních obsahů a teprve pak vést žáky k tomu, aby sami mediální obsahy vytvářeli.

Podle Lukáše Doubravy je mediální výchova jakožto téma RVP velice náročné na přípravu, má-li být vyučováno kvalitně. Zároveň upozorňuje na to, že šíře záběru MV může vést k tomu, že téma bude uchopeno pouze povrchně.[9] Forma realizace MV je na každé škole, je možné ji zařadit do již exitujících předmětů, zavést předmět nový či žákům poznatky předávat v podobě projektů. Časová dotace průřezového tématu není určena, dle doporučení MŠMT by to mělo být od druhého stupně třicet hodin ročně rovnoměrně rozložených do obou pololetí.[10] Pilotní školy před zavedením nového RVP

---

[8] *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha : MŠMT, 2013. 142 s. [cit. 30. ledna 2016]. Dostupné z WWW:<http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>.

[9] DOUBRAVA, Lukáš. Mediální výchova – nové téma ve výuce. [online]. Učitelské noviny. č. 44. Praha, 2006. [cit. 30. ledna 2016]. Dostupné z www < http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=48&PHPSESSID=0f25f5ca140cecb2f5e2a53fa17d088d> .

[10] Tamtéž

nejčastěji integrovaly MV do jiných předmětů.[11] Teoreticky je možné zařadit MV do libovolného předmětu, neboť vždy je možné nalézt téma, které propojí daný předmět s MV. „Volnost obsahového rámce průřezových témat poskytuje na jedné straně učitelům velkou příležitost reagovat ve výuce co nejvíce na současné dění, na zájmy, potřeby a zkušenosti žáků, na straně druhé však neposkytuje systematičtější obsahovou oporu“ (PASTOROVÁ 2015, s. 71). Od roku 2013 se součástí povinných předmětů na ZŠ stal další cizí jazyk. V rámci vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace je tak možné MV zařazovat nejen do českého jazyka, ale obou cizích jazyků.

2.3 Mediální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia

Rámcový vzdělávací plán pro gymnázia (RVP G) stanovuje, jakých znalostí a dovedností by měl dosáhnout absolvent gymnázia. Nově zavádí pět průřezových témat, jedním z nich je mediální výchova. Kromě předmětů a průřezových témat jsou v RVP G definovány klíčové kompetence – k učení, k podnikavosti, k řešení problémů, kompetence komunikativní, občanská a kompetence sociální a personální.

Cílem MV je dle RVP G příprava na život s médii tak, aby žák dokázal média využít nejen pro svou osobní potřebu, ale též v zájmu celé demokratické společnosti. Upozorňuje na to, že média se chovají jako ekonomické subjekty, jejichž cílem je generovat zisk. Žák by měl získat znalosti o tom, jak média fungují a o co usilují. Zároveň by měl být odolný vůči stereotypům, které média vytvářejí či podporují, a nenechat se jimi negativně ovlivnit. Naopak by se měl naučit, jak je využívat jako zdroj informací a zábavy a rozvoji vlastního vzdělávání. RVP G rozděluje MV do dvou základních oblastí – dovednostní a vědomostní. Vědomostní se ještě dále dělí na společenskovědní a mediovědní. Společenskovědní se vztahují k tomu, jakou roli média hrála a hrají ve společnosti, tedy nejen v historicky významných událostech, ale též

[11] Tamtéž

v současnosti v každodenním životě jedince.[12] Žák se tedy seznámí nejen s tím, jak média ovlivňovala vývoj společnosti v historii a jaká byla jejich úloha v důležitých momentech českých i světových dějin. Uvědomí si také, jak média dnes mají vliv na jejich každodenní život, nastolují témata každodenních konverzací nejen v rodině, ale i s vrstevníky (nejen zpravodajství, ale i děje seriálů či reality show). V mediovědní oblasti se žáci seznámí s fungováním médií a principy vytváření mediálních sdělení. Naučí se, jak a kým jsou média řízena, jak jsou organizována a jaké cíle sledují. Dovednostní složka se zaměřuje na to, aby si žáci sami vyzkoušeli tvorbu mediálních obsahů a tak lépe pronikli do struktur médií, uvědomili si, co vše předchází zveřejnění mediálního sdělení. Propojením MV a oblasti Jazyk a jazyková komunikace tak mohou rozvíjet schopnost formulovat své myšlenky a to i s ohledem na to, že jejich text jako mediální sdělení může být přístupný široké mase čtenářů.

RVP G navrhuje propojit mediální výchovu s humanitními a sociálněvědnými předměty, a to zejména s českým jazykem, občanským a společenskovědním základem a dějepisem, tedy podobnými oblastmi, které uvádí i RVP ZV. MV a český jazyk lze zapojit zejména v oblasti konstrukce významů a kritického čtení textů. Žáci by si měli uvědomit, že významy, které jsou v médiích přisuzovány osobám, věcem či jevům, nemusí zcela odpovídat realitě, protože mohly být vytvořeny uměle. Dále by měli být schopni rozlišovat denotované a konotované významy a odhalovat manipulaci např. skrze používání hodnotících adjektiv. V ZSV se pak žáci mohou seznámit s rolí médií v procesech rozhodování, politické komunikaci a ovlivňování veřejného mínění. Dále by si měli uvědomit, že média fungují jako ekonomické subjekty orientující se na zisk. Do dějepisu lze MV zařadit význam médií během historicky významných událostí, ale i to, jakým způsobem lidé k novým médiím přistupovali a jak si zvykali na nové způsoby komunikace a co od nich očekávali.

Zařazení průřezového tématu MV má vést žáka k uvědomění si svého místa ve společnosti, schopnosti vnímat kulturní rozdíly, uvědomovat si rozdíly mezi mediovanou a nemediovanou mezilidskou komunikací a jejich významu pro utváření

---

[12] Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. [online]. Praha : MŠMT, 2007. 102 s. [cit. 1. 1. 2016]. Dostupné z WWW:<http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>.

mezilidských vztahů, vnímat sebe sama jako individuální a svébytnou osobnost nezávislou na stereotypech a způsobech jednání a chování, které prezentují média. Dále má mediální výchova přispět k tomu, jak úspěšně argumentovat, osvojit si práci v týmu a dozvědět se, jakým způsobem pracují tradiční i nová média a co vše ovlivňuje výsledná mediální sdělení. Kromě toho by měl žák získat poznatky o pracovních pozicích, která jsou spjata s médii a pomoci tak žákovi při volbě budoucího povolání.

K dosažení těchto cílů je v RVP G uvedeno pět tematických celků, které propojují znalostní i dovednostní složku. Jsou jimi – média a mediální produkce, mediální produkty a jejich významy, uživatelé, účinky mediální produkce a vliv médií a role médií v moderních dějinách. Žáci by se měli naučit, jaký byl vývoj komunikačních technologií od knihtisku až po vznik Internetu a sociálních sítí, jak je mediální problematika zakotvena legislativně a jaká práva má ve vztahu k médiím jejich uživatel, dále by se měl seznámit s pojmy lobbying, public relations a regulace. Co obnáší práce v médiích, nejen novinářů, ale i manažerů, že existují etické kodexy a co je jejich obsahem. Žáci by si měli vyzkoušet práci v realizačním týmu a vytvořit vlastní mediální sdělení, ať už pro tištěné médium, či v audiovizuální podobě za pomoci potřebné techniky a počítačových programů. Žáci by měli společně s vyučujícím rozebírat aktuální zpravodajství a odhalit faktory, které tvorbu zprávy ovlivňují a rozhodují o jejím zveřejnění.[13] Cíle MV dle RVP jsou velmi detailní a téměř odpovídají tomu, co se učí studenti žurnalistiky. Je otázkou, zda jsou všechny tyto znalosti a dovednosti nutné pro absolventa gymnázia. To stejné platí i pro vyučujícího – jistě ne každý pedagog se bude v mediální problematice natolik orientovat, aby mohl všechny tyto oblasti obsáhnout.

Na základě výše uvedených definic a přístupů k mediální gramotnosti a mediální výchově, lze mediální výchovu chápat jako snahu školy rozvíjet u žáků kompetenci zacházení s médii tak, aby se jedinec dokázal orientovat v mediální nabídce a vybírat si

---

[13] Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. [online]. Praha : MŠMT, 2007. 102 s. [cit. 1. 1. 2016]. Dostupné z WWW:<http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>.

takové zdroje a obsahy, které pro něj budou přínosné. Na mediální výchovu lze nahlížet jako na proces, jehož výsledkem je mediálně gramotný jedinec, tedy takový uživatel médií, který o nich kriticky uvažuje, je si vědom možných manipulativních funkcí médií, a proto k nim přistupuje s odstupem. Mediální výchova učí jedince, jak média efektivně využívat, ať už jako zdroj informací a zábavy, ale i prostor pro prezentaci vlastních názorů. „Mediální gramotnost neznamená, že něco zavrhnu, ale že vím, k čemu mi to slouží. Jako mediálně gramotný jedinec se mohu dívat na telenovelu, ale vím, že se dívám na telenovelu (…) a umím si racionálně zdůvodnit, proč se postavy v té telenovele chovají tak, jak se chovají. Znovu jde o určitý odstup, který ale automaticky neznamená, že něco přestanu sledovat“ (JIRÁK, VLADYKA 2004, s. 10). Mediální gramotnost tedy nemá vést k tomu, že bude jedinci určovat, která média a mediální obsahy má sledovat a která ne, ale k tomu, aby si uvědomil, že mezi zdroji existují rozdíly ve kvalitě a důvěryhodnosti.

K průřezovému tématu mediální výchova byl vytvořen dokument Doporučené očekávané výstupy (DOV), který má sloužit jako metodická podpora pro učitele. Dokument vznikl s ohledem na to, že průřezová témata nemají stanovena závazné výstupy. „Doporučené očekávané výstupy respektují rozdílnou úroveň poznávacích schopností žáků a různou míru jejich potenciální či pravděpodobné zkušenosti s médii“ (PASTOROVÁ 2011a, s. 68). Metodická podpora průřezových témat stanovuje, jakých znalostí a dovedností by měl žák dosáhnout. Z DOV pro základní školy, ani gymnázia nevyplývá, že by si žáci měli osvojit jakékoliv poznatky ve vztahu k cizím jazykům. Zaměřuje se spíše na obecné cíle MV a schopnosti vhodně a účelně využívat média. Prostor pro implementaci MV do cizích jazyků by mohl vzniknout u tématu mediální politika EU, seznámení s etickými kodexy, rozpoznávání rozdílů mezi bulvárními a nebulvárními médii a role obrazu v komunikaci. Tyto oblasti patří do DOV pro gymnázia (PATOROVÁ, 2011b, s. 47-48). Při dostatečné jazykové znalosti etické kodexy vybraných médií studovat přímo v originále (např. BBC), rozdíly v seriózních a bulvárních médiích lze analyzovat i v cizím jazyce a případně porovnat i s podobou těchto typů médií v České republice. Role obrazu v komunikaci se jeví jako ideální pro spojení s cizím jazykem, žáci mohou uvažovat o významu textu, aniž by rozuměli

každému slovu či porovnávat různé mediální výstupy s obrazem a bez něj a vlivu na porozumění.

Z analýzy RVP ZV a RVP G vyplynulo, že propojení MV a cizích jazyků zde není obsaženo. RVP doporučuje zařazovat MV zejména do předmětů český jazyk, základy společenských věd a dějepis. Dává školám ale autonomii v tom, integrovat MV i do jiných předmětů či ji vyučovat jako samostatný předmět či v rámci projektů. Byť není spojení MV a cizích jazyků explicitně součástí RVP, lze nalézt témata, která jsou k integraci vhodná. Některá z témat vhodná k zařazení do výuky cizích jazyků ve své publikaci uvádí Buckingham[14] – reprezentace národní identity v médiích, zobrazení aktuálních událostí v daných médiích, hra s jazykem například v reklamě a další (BUCKINGHAM 2003, s. 91). Pak tedy záleží na každé škole, jak k tomuto přistoupí a do jaké míry se rozhodne vyučovat MV v cizích jazycích.

2.4 Limity mediální výchovy

I přesto, že byla mediální výchova zakotvena do kurikulárních dokumentů a stala se povinnou součástí vzdělávání na základních školách a na gymnáziích, je možné identifikovat problémy, které brání tomu, aby byla nejen součástí vzdělávacích programů, ale aby byla skutečně a kvalifikovaně na školách vyučována a aby byly naplněny cíle, které jsou v RVP a ŠVP uvedeny. Problémem úspěšné realizace mediální výchovy může být fakt, že nejsou k dispozici kvalifikovaní učitelé mediální výchovy (WOLÁK 2013, s. 98). Mediální výchova není samostatným oborem na českých vysokých školách. „Mediální výchovu je možné zavést, ale jak praxe ukazuje, zavést příslušnou aprobaci a rozvíjet mediální výchovu jako pedagogický obor je za současného stavu rozvoje vysokých škol daleko obtížnější“ (JIRÁK 2015, s. 20). Starší učitelé se s ní během svého studia nesetkali vůbec, mladší dle svých oborů. Povětšinou však tvoří mediální výchova ve vzdělávání učitelů pouze okrajový předmět, a to ještě

[14] Kromě cizích jazyků Buckingham ve své knize navrhuje i témata pro propojení MV a mateřského (anglického) jazyka, přírodních věd, dějepisu a hudební výchovy. Srov. BUCKINGHAM 2003, s. 89–98.

obvykle těch oborů, které s ní souvisejí – českého jazyka či společenských věd. Vyučující nejsou dostatečně mediálně vzděláni, což s sebou přináší rizika „trivializace přístupu k mediální oblasti a rozmělnění možných poznatků a dovedností, projevující se například v redukci kritické reflexe na pouhý popis jednotlivých prvků vztahujících se k danému hlavnímu předmětu (PLÁŠEK 2004, s. 17). S odborností vyučujících souvisí i další problém identifikovaný Numeratem, který tvrdí, že sami žáci mohou být v problematice mediální výchovy zdatnější než jejich učitelé (NUMERATO 2004, s. 5).

Dalším úskalím je skutečnost, že mediální výchova se začíná vyučovat až ve vyšších ročních základních škol, děti jsou ale v kontaktu s médii již od narození (ŠEĎOVÁ 2004, s. 27). Je tedy důležité, aby se na rozvoji mediální gramotnosti u dítěte podíleli kromě školy i rodiče, a to právě nejvíce ještě v době předškolního vzdělávání. Gálová[15] se dokonce přiklání k zavedení výuky mediální výchovy do mateřských škol, přičemž argumentuje hlavně snadnou ovlivnitelností dětí a tím, že média jsou běžnou součástí jejich životů (GÁLOVÁ 2009, s. 115). „Pouze mediálně gramotní dospělí mohou vypěstovat mediální gramotnost také u svých dětí (ŠEĎOVÁ 2004, s. 27). Toto tvrzení podtrhuje skutečnost, že dle výsledků výzkumu o stavu mediální gramotnosti v ČR se na rozvoji mediální gramotnosti u dítěte podílí nejvíce právě rodina (35%), kdežto škola je až na posledním místě - s 15% za médii samotnými a vrstevníky (JIRÁK, WOLÁK, CEBE, TRAMPOTA 2011, s. 72). Podobný názor sdílí i Říčan s Pithartovou, kteří tvrdí, že „vliv učitele na jednotlivé dítě je obvykle mnohem slabší než vliv rodiny (ŘÍČAN, PITHARTOVÁ 1995, s. 58).

Další překážkou může být rychlá proměnlivost mediální oblasti, zejména neustálý vývoj informačních a komunikačních technologií. Při práci se zpravodajstvím je to i proměnlivost zpráv a téměř nemožnost zařadit do výuky didakticky zpracované aktuální zpravodajství. Pro každého jedince také média znamenají něco jiného, pro někoho jsou pouze zdrojem informací, pro jiného pouze výplní volného času a využívá je hlavně pro zábavu. Dále s médii tráví různě dlouhou dobu. Někdo upřednostňuje pouze audiovizuální média, někdo například doma televizor ani nemá a veškeré mediální

[15] Gálová jako první realizovala týdenní vzdělávací program o mediální výchově pro děti v mateřské škole v Plzni a výsledky popsala jako velmi zdařilé. Srov. GÁLOVÁ 2009, s. 115 – 119.

obsahy přijímá skrze Internet. Někteří uživatelé jsou jen pasivními příjemci, jiní se i aktivně podílejí na tvorbě mediálních obsahů například prostřednictvím psaní blogů. Na základě takto individualizovaných potřeb jedinců je nelehké sestavit obsah mediální výchovy tak, aby odpovídal potřebám všech.

„Z hlediska reálných pedagogických možností učitele (tj. časové dotace, možností uplatnění mezipředmětového přístupu k „výuce“ mediální výchovy, vyžadujícího koordinační spolupráci s učiteli dalších výchovně-vzdělávacích oblastí / „předmětů“/, celkového klimatu školy /otevřeného či méně příznivého např. pro projektové dny/ apod. je důležité, aby každý učitel odpovědně zvážil míru (rozsah) znalostí, jež chce svým žákům a studentům z oblasti mediální výchovy zprostředkovat. Dnes – jakkoli učitel není a nemůže být expertem na „mediální scénu“ – není až takovým problémem vyhledat relevantní informace např. o fungování médií; odborné literatury, příruček, ale i projektů mediální výchovy je dost. Jde ale o to, směřovat mediální výchovu k širším znalostem, jak fungují média „zevnitř“ (tj. z hlediska jejich mechanismů) i „navenek“ (tj. z hlediska jejich vlivu, působení, dopadu, ovlivňování veřejného mínění atd.) snadno vede k tendenci vytvořit z mediální výchovy samostatný předmět ve smyslu – aspirující k bázi profesní příprav žurnalistů, novinářů, redaktorů, atd. Proto je podstatné, abychom si jako pedagogové nejprve položili otázku, co je žádoucí a potřebné, aby na daném stupni žáci a studenti o této problematice věděli, co by si měli uvědomit a čemu by měli porozumět“ (FRANK, JIRÁSKOVÁ 2008, s. 11). V souvislosti s výše zmíněnými argumenty uvádí Frank a Jirásková tři základní cíle mediální výchovy: uvědomit si, že mediální obsahy nejsou prostým obsahem světa, odhalovat argumentaci manipulativní tendence médií a především reklamy a rozvíjet komunikativní dovednosti v komunikaci s médii (FRANK, JIRÁSKOVÁ 2008, s. 12). Výše je popsán druhý extrém špatně uchopené problematiky mediální výchovy. Spíše se setkáváme s názory a obavami, že učitelé mediální výchovu ignorují a do výuky ji ve skutečnosti nezařazují. Jirásková a Frank však upozorňují na to, že naopak může dojít k tomu, že mediální výchova na ZŠ či gymnáziu bude úzce profilovaným předmětem, nikoliv sloužícím obecnému přehledu a rozvoji všeobecných dovedností, ale specializovaným předmětem, který bude odpovídat učivu na vysokých školách, které zajišťují profesní přípravu mediálních odborníků. Při čtení obsahu RVP a Doporučených očekávaných výstupů k tomuto

pocitu může dojít. Obsah mediální výchovy je zde zpracován velmi podrobně. Autoři dále uvádějí, že na rozvoji mediální gramotnosti by se měl podílet každý učitel, i ten, kdo není v mediální oblasti vzdělán či proškolen. To může být pro žáky přínosem, pokud se budou s MV setkávat interdisciplinárně v rámci jiných předmětů. Pak ovšem hrozí to, že problematika MV bude žáky zanedbána či zcela přehlédnuta. Více vyučujících přinese více pohledů na MV, vzhledem k šíři témat a oblastí MV je možné, že každý vyučující by se věnoval jiné oblasti. Samostatný předmět umožní žákům poznatky o MV přijímat uceleně a v celé jejich šíři. Každý přístupů má své silné a slabé stránky, nutné je však vždy uvědomit si, čeho chci v rámci MV dosáhnout a vyvarovat se dvou krajních situací – tedy že MV bude zcela opomíjena a naopak, že žáci základních škol či gymnázií budou zaměňováni se studenty mediálních oborů vysokých škol a v množství předávaných znalostí a dovedností budou zanedbány jejich potřeby a možnosti.

2.5 Mediální výchova ve školním vzdělávacím programu vybraných škol

V této části diplomové práce je přiblížen obsah ŠVP vybraných škol s důrazem na pojetí mediální výchovy. Školy byly vybrány náhodně ze seznamu škol, s jejichž pedagogy[16] byly vedeny rozhovory ve výzkumné části. Cílem této analýzy je poskytnout vhled do přístupu konkrétních škol k mediální výchově a způsobech, jak ji zařazují do svého vzdělávacího programu. Cílem je zaměřit se hlavně na propojení mediální výchovy a cizího jazyka - jestli školy tohoto propojení využívají, do jaké míry a jaké postupy a metody k tomu využívají.

Analyzován byl ŠVP platný pro školní rok 2015/2016. Způsob zpracování jednotlivých ŠVP se liší, ale nejprve bylo zjištěno, jak je průřezové téma MV uchopeno a do kterých předmětů a ročníků je zařazeno.[17] Poté byly prostudovány učební osnovy pro cizí jazyky po jednotlivých ročnících a zjišťováno, jestli se v něm objevují témata MV, případně které oblasti by byly vhodné k propojení s MV. Dále bylo zjišťováno, jaké projekty či mimoškolní aktivity se zaměřením na MV škola pro žáky organizuje. ŠVP jednotlivých škol je zhodnoceno a v závěru kapitoly je uvedeno, které z analyzovaných ŠVP dle autorky propojuje MV a cizí jazyk nejlépe a proč.

2.5.1 Základní škola T. G. Masaryka v Praze

Základní škola TGM v Praze vzdělává více než 200 žáků. Angličtina je vyučována od třetího ročníku a druhý cizí jazyk (němčina či ruština) od sedmého ročníku.[18] Mediální výchova na ZŠ T. G. Masaryka je realizována jako průřezové téma

---

[16] Metoda výběru vyučujících je blíže popsána v praktické části práce.

[17] V žádné ze sledovaných škol nebyla MV vyučována jako samostatný předmět.

[18] Výroční zpráva o činnosti školy ve školním roce 2014/2015. Základní škola a mateřská škola T. G. Masaryka, Praha 6. [online]. 2015. [cit. 15. 3. 2016]. Dostupné z www <http://www.zstgmruzyne.cz/cs/zs-ruzyne/informace-o-skole/vyrocni-zpravy/>.

v humanitně, ale i technicky orientovaných předmětech – převážně v českém jazyce a informatice, ale je zařazena i do anglického a německého jazyka, zeměpisu a výtvarné výchovy. Její propojení s dalšími vzdělávacími oblastmi odpovídá doporučením RVP. MV je vyučována napříč všemi ročníky, a to již od první třídy. Dle metodického pokynu MŠMT je vhodné MV zařazovat od třetího ročníku. V prvním až třetím ročníku je MV na této základní škole zařazena pouze v rámci českého jazyka a zahrnuje témata stavby mediálního sdělení a interpretace vztahu mediálních sdělení a reality. V rámci cizího jazyka se MV objevuje ve čtvrtém a osmém ročníku s tématy „interpretace vztahu mediálních sdělení a reality – rozlišení reality od médii zobrazovaných stereotypů, jako reprezentace reality (reklama, násilí v dětských programech)“[19] a kritické čtení a vnímání mediálního sdělení. Škola zařazuje MV i netypicky do přírodopisu, kde se protíná s informacemi o stavu ovzduší a pylovém zpravodajství. Ve výchově ke zdraví se pak zaměřuje na vliv reklamy na stravovací návyky. V rámci hudební výchovy je MV obsažena ve zkoumání vztahu mezi autorem, interpretem a posluchačem. Tento vztah může být paralelou i pro veškerá mediální sdělení, např. zpravodajství. Žák si uvědomí, že za každou zprávou či sdělením se nachází osoba autora, který chce ostatním něco zprostředkovat, ale na každého čtenáře či diváka může sdělení zanechat jiný vliv, a to v závislosti na jeho životních zkušenostech, preferencích, ale i momentální náladě a pozornosti, kterou sdělení věnuje.

Pojetí MV základní školou T. G. Masaryka odpovídá požadavkům a doporučením vydaných v RVP. Mezi silné stránky patří, že škola MV zařazuje ve všech ročnících a celkem osmi různých předmětech, vznikají tak i neobvyklé kombinace MV a tělesné výchovy, přírodopisu či výchovy ke zdraví. Toto spektrum předmětů umožňuje propojovat MV s mnoha oblastmi lidské činnosti a poznání. I zpracovatel průřezového tématu MV v RVP Jan Jirák se přiklání k integraci MV do jiných předmětů spíše než její realizaci jakožto samostatného předmětu. „Mělo by to zkrátka prolínat všeobecným vzděláním jako jeden z rozměrů života společnosti. Pro mě je prostě děsivá představa,

---

[19] *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha : ZŠ T. G. Masaryka Ruzyně, 2015. [cit. 31. 1. 2016]. Dostupné z www < http://www.zstgmruzyne.cz/cs/zs-ruzyne/skolni-vzdelavaci-program/>.

že skončí tělocvik, zazvoní a začnou média“ (JIRÁK, VLADYKA 2004, s. 11). Dle pojetí ZŠ T. G. Masaryka MV „vytváří představu o roli médií v každodenním životě, rozvíjí citlivost vůči předsudkům společnost a přispívá k využívání vlastních schopností v týmové práci.“[20]

2.5.2 Základní škola svaté Voršily v Praze

Základní škola svaté Voršily je církevní školou s rozšířenou výukou cizích jazyků. Mediální výchova se v ŠVP objevuje od 5. ročníku, v největší míře je integrována do českého jazyka. Z jednotlivých oblastí MV je největší důraz kladen na kritické čtení a vnímání mediálních sdělení. To se též jako jediné objevuje i v rámci cizích jazyků, a to v 9. ročníku. Kromě toho je téma vyučováno i v rámci matematiky, informatiky, hudební a výtvarné výchovy, občanské a etické výchovy a rodinné a etické výchovy.

První cizí jazyk je vyučován od 3. do 6. ročníku a druhý cizí jazyk od 6. do 9. ročníku v hodinové dotaci 3 – 4 hodiny týdně. V obou předmětech mají žáci dosáhnout úrovně A2. V učebních osnovách anglického (AJ), německého (NJ) a francouzského jazyka (FJ) není příliš podrobně zpracováno, jakým způsobem je MV do předmětů integrována a jakých cílů chce škola v této oblasti dosáhnout. V osnovách AJ je v souvislosti s AJ uvedena doporučená četba časopisů v 6. – 8. ročníku. Chybí ovšem specifikace, zda se jedná o časopisy pro jazykovou výuku (což je vzhledem k nižší jazykové úrovni pravděpodobné) a jakým způsobem je četba reflektována ve třídě a vede ke kritickému vnímání mediálních textů. V 7. a 9. ročníku se probírá tematický okruh média. Zde by bylo možné rozpracovat spojení AJ a MV a s přihlédnutím k jazykovým znalostem žákům se věnovat MV více do hloubky – např. zjišťovat mediální zvyklosti žáků a vést je k zamyšlení nad rolí médií v jejich životě. Práce s časopisy se objevuje i v rámci německého jazyka společně s prací s moderními zdroji informací (Internetem). V 8. a 9. ročníku se probírá téma komunikační prostředky, média, televize a rozhlas, vše spíše se zaměřením na osvojení specifické slovní zásoby. Prostor pro začlenění MV vzniká i u zaměření na písemný projev, žáci se mají naučit

[20] Tamtéž

napsat zprávu. Během výuky FJ se žáci v 5. ročníku seznamují se základy práce s Internetem. Učí se též pracovat s programy kin a televizí. To skýtá vhodný prostor pro zjištění toho, které typy pořadů žáci sledují a proč, a případný rozbor jejich vhodnosti, přínosu pro žáky a očekávání, se kterými si žáci program pouštějí. Ve FJ dále žáci v 7. ročníku připravují krátké divadelní představení a v 9. ročníku se věnují tématům komunikace, SMS, telefonování a počítače.[21]

Ve srovnání se ZŠ T. G. Masaryka ZŠ sv. Voršily zařazuje MV později, a to až od páté třídy. Její prolnutí s cizími jazyky je dle ŠVP spíše okrajové. Integrována je hlavně do českého jazyka, estetických výchov a občanské a rodinné výchovy.

2.5.3 Základní škola Tyršova v Nymburku

Základní škola Tyršova integruje mediální výchovu nejen do předmětů, ale též do projektů a jak sama uvádí „rozpuštěním do života školy.“[22] V projektech se často objevuje téma práce v realizačním týmu, např. v projektech Vánoční besídka, Sportovní olympiáda, Den Země, dále fungování a vliv médií – Klub mladého diváka a Zdravé zuby, či vnímání autora mediálních sdělení obecně při návštěvách kulturních představení. Je otázkou, nakolik tyto aktivity souvisí s MV. Vhodná by byla například tvorba plakátů či reklam na tyto události, na nichž by se podílelo více žáků najednou. MV prostupuje vzděláváním od 1. do 9. ročníku. Nejčastěji se objevuje téma kritického čtení a vnímání mediálních sdělení a též fungování médií. Kromě českého jazyka je MV integrována například do výtvarné výchovy, hudební výchovy, tělesné výchovy, informatiky a občanské výchovy. Do cizího jazyka je zařazena v 8. a 9. ročníku, a to tématy kritické čtení, interpretace mediálních sdělení a stavba mediálních sdělení.

---

[21] *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Společně*. [online]. Praha : Základní škola svaté Voršily, 2015. [cit. 31. 3. 2016]. Dostupné z www < http://zssv.cz/priloha/502b9ef71c185/svp-zv-spolecne-platny-od-01-09-2013-56a08a9f3fa3f.pdf>.

[22] *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Škola aktivního učení*. [online]. Nymburk : Základní škola a Mateřská škola Nymburk, Tyršova 446, 2013. [cit. 1. 4. 2016]. Dostupné z www http://files.zstyrsova.cz/download/svp_2_2013.pdf.

V anglickém jazyce jsou žáci v 8. ročníku vedeni k práci s časopisem a konfrontaci mediálních sdělení s realitou. Zároveň se učí hledat, vybírat a třídit informace z různých oblastí lidské činnosti (politika, sport, kultura). V 9. ročníku se pak žáci soustředí více na produktivní činnosti – psaní dopisů, e-mailů a tvorbu dotazníků. Podobná náplň se objevuje i v rámci německého jazyka. Zde se žáci 8. a 9. ročníku zaměřují na tvorbu mediálních sdělení – pohled, e-mail a dopis.

Z analýzy vyplynulo, že dvě ze tří zkoumaných škol zahrnují MV již od prvního ročníku. To se jeví jako vhodné, neboť děti jsou v kontaktu s médii od malička, a proto by měly být mediálně vzdělávány již od první třídy. Zároveň lze kladně ohodnotit snahu škol zařadit MV do široké škály předmětů. Žáci se setkají s MV v mnoha rozličných kontextech a seznámí se s ní tak v celé její šíři. Je nutné se také zamyslet nad tím, zda je MV v těchto předmětech skutečně vyučována a nejedná se pouze o účelové formální spojení. Z hlediska cizích jazyků je MV zařazena hlavně ve vyšších ročnících, což zřejmě souvisí s vyšší jazykovou znalostí žáků, a tím i lepšímu porozumění cizojazyčným textům a schopnosti v cizím jazyce formulovat myšlenky. Ve spojení s cizími jazyky se často objevuje téma kritické čtení a vnímání mediálních sdělení. Tomu tak může být z několika důvodů – kritické čtení je považováno za klíčovou dovednost (ostatně jedna ze čtyř základních dovedností[23] vyučovaných v lingvodidaktice je čtení s porozuměním), proto jí je věnována taková pozornost právě v cizích jazycích. Dále to může být skutečnost, že toto téma neklade přílišné nároky na vyučující v oblasti MV – nemusí tedy sami studovat např. historii médií.

2.5.4 Křesťanské gymnázium v Praze

Křesťanské gymnázium v Praze je církevní školou, která poskytuje všeobecné vzdělání ve čtyřletém a osmiletém studijním programu. Na nižším stupni, tedy od primy do kvarty, se ŠVP řídí RVP pro základní vzdělávání. Zatímco u předchozí školy byl

[23] Dalšími jsou poslech s porozuměním, mluvení a psaní.

jeden tematický okruh v rámci jednoho ročníku zahrnut zpravidla pouze do jednoho předmětu, maximálně do dvou, Křesťanské gymnázium zařazuje jeden tematický okruh i do šesti různých předmětů. Například oproti ZŠ T. G. Masaryka je zde také více zdůrazněno provázání MV a cizího jazyka – do německého jazyka jsou od sekundy zařazena všechna témata receptivních činností. Český jazyk je spíše upozaděn, i když i v rámci něj jsou mnohá témata vyučována. Silně je kromě cizího jazyka zastoupena také informatika. Oblast kritické čtení, poslouchání a pozorování mediálních sdělení je zařazeno i do předmětů jako je biologie, chemie či zeměpis. Do cizího jazyka jsou zařazeny i produktivní činnosti, a to práce v realizačním týmu od sekundy a tvorba mediálního sdělení v tercii. Zařazení MV je blíže specifikováno v učebním plánu jednotlivých vzdělávacích oblastí – v českém jazyce se žáci seznámí s reklamou jako součástí každodenního života a různými formami literárních sdělení. Spadá sem také rozvoj kultivovaného mluveného projevu a uvědomění si, že informace ze zpravodajství mohou vést k rozvoji komunikačních dovedností. Za prolnutí MV a cizího jazyka lze považovat i každoroční divadelní představení v angličtině, kterých se žáci účastní. Zatímco do českého jazyka je MV pouze integrována, s cizím jazykem je propojena také formou projektů. Jeden z projektů se věnuje reklamě. „Studenti se seznámí se základními principy tvoření reklam, s jejich strategií, cílovými skupinami, a zamyslí se nad etikou, vytvoří vlastní reklamní plakát nabízející určitý výrobek, film nebo knihu či vytvoří plakát podporující handicapované lidi nebo bojující proti nešvarům ve společnosti.“[24] Dále se žáci setkávají s MV v podobě psaní sportovních reportáží a psaní rozhovorů pro časopis. Vyučující německého jazyka žákům nabízejí půjčování německy psaných knih a časopisů. Součástí výuky NJ je i tvorba školního časopisu a jeho prezentace.

Na vyšším gymnáziu je MV zařazena do prvního ročníku ve formě tvorby školního časopisu. Dále je obsah MV a jeho integrace do ostatních předmětů v ŠVP podrobně zpracován. Škola MV zařazuje hlavně do českého jazyka, dějepisu, výtvarné výchovy,

---

[24] *Školní vzdělávací program Křesťanského gymnázia Škola jako cesta – ne cíl*. [online]. Praha : Křesťanské gymnázium, 2013. [cit. 31. 1. 2016]. Dostupné z www <http://www.krestanskegymnazium.cz/data/files/SVP2013/Jazyk.pdf>.

informatiky a základů společenských věd. Gymnázium se také zapojuje do projektu MF Dnes „Studenti čtou a píší noviny“. Tento projekt umožňuje žákům pravidelně odebírat aktuální výtisky novin, které školy zapojené do projektu dostávají a mohou s nimi ve výuce pracovat. Zároveň žáci úspěšní v soutěži publikují svůj článek v novinách.
Z hlediska tematických oblastí škola na vyšším stupni pracuje pouze se dvěma, a to média a mediální produkce a mediální produkty a jejich významy. Škola usiluje v rámci MV o to, aby se žák naučil využívat a porovnávat informace z více zdrojů a byl schopný z toku informací vybírat jen ty podstatné a zaujímal vlastní stanovisko. V rámci výuky informatiky se žáci učí o online komunikaci prostřednictvím chatu, sociální sítě Facebook a blogování. Žák by si měl uvědomit rozdíly mezi osobní komunikací a komunikací odehrávající se na Internetu. Žáci jsou upozorněni na rizika, která jsou spojena s používáním sociálních síti a údajů, které na nich žáci o sobě či o ostatních zveřejňují. Seznamují se s etickým kodexem blogera a odpovědností, která zveřejňování mediálních obsahů provází. V rámci základů společenských věd se žáci učí přemýšlet o modelech životních stylů, které jim média předkládají a vymezovat se vůči nim. Dále se učí pracovat s reklamou a odhalovat její taktiky. V hodinách výtvarné výchovy je probíráno téma kýč a vizuální komunikace, kdy se žáci učí interpretovat fotografie a vnímat vizuální složku a psaný text jako jeden celek. Během dějepisu se žáci seznamují s vývojem médií – knihtisku, novin a jejich roli při historicky významných událostech – např. v roce 1848, 1948 či 1968. V českém jazyce se žáci učí o pravidlech komunikace, jejích druzích a podobách masové komunikace. V rámci anglického jazyka se žáci učí o roli médií v moderních dějinách a masové kultuře a moderní společnosti. Průřezové téma MV se bez bližší specifikace objevuje i v učebních osnovách německého jazyka.

Z ŠVP Křesťanského gymnázia lze usoudit, že škola věnuje mediální výchově značnou pozornost a integruje ji do mnoha vzdělávacích oblastí. Cíle, které si škola v rámci jednotlivých tematických celků stanovuje, odpovídají požadavkům všeobecného vzdělání kladených na absolventa gymnázia. Škola dle svého ŠVP nabízí žákům nižšího i vyššího stupně dostatek prostoru, aby mohli rozvíjet mediální gramotnost. Byť v přehledu zařazení průřezových témat je propojení MV a německého jazyka hojně uváděno, není pak dále blíže specifikováno, jakým způsobem jsou témata realizována. Nicméně z ostatních uvedených údajů vyplývá, že se škola snaží zařazovat

oblasti, které jsou pro žáky aktuální a relevantní pro běžný život (bezpečnost na sociálních sítích, blogy, pravidla komunikace a argumentace).

2.5.5. Arcibiskupské gymnázium v Praze

Arcibiskupské gymnázium je církevní školou, která poskytuje všeobecné vzdělání v osmiletém studijním oboru. Školu v současnosti navštěvuje 500 žáků. Cizími jazyky, vyučovanými na škole, jsou anglický jazyk, německý jazyk, francouzský jazyk a španělský jazyk. Mediální výchova je do ŠVP *Osm svobodných umění* zařazena od sekundy do septimy. Na nižším stupni, který je vyučován podle RVP ZV, je MV zařazena v českém jazyce, občanské výchově a informatice. Nejvíce je zastoupeno téma kritické čtení. Výrazně více je výuka MV posílena na vyšším stupni gymnázia, zde je integrována i do cizích jazyků, a to zejména v kvintě a sextě. Nicméně při bližší analýze učebních osnov pro jednotlivé předměty bylo zjištěno, že témata MV se objevují i v dalších ročnících. Největší důraz je kladen na média a mediální produkci a mediální produkty a jejich význam. Kromě českého a cizích jazyků je MV na vyšším stupni integrována do informatiky, dějepisu, základů společenských věd, zeměpisu a náboženské nauky.

Do anglického jazyka není MV dle ŠVP zařazena, nicméně i zde se objevují oblasti, které by mohly být s MV propojeny. Z mediálních produktů jsou ve výuce využívány noviny, časopisy, filmy a fotografie. Konkrétně u fotografií, jejichž popis a srovnání tvoří jednu z částí státní maturitní zkoušky z cizího jazyka, lze využít jejich potenciál i k rozvoji mediální gramotnosti. Je možné zařadit například snímky, které byly počítačově upraveny, a přesto publikovány v médiích jako autentické. Případně porovnávat různé podoby téhož obrazu – celky, detaily, výseky a diskutovat o tom, jak zveřejněný záběr ovlivní vyznění zprávy. Výrazně je MV zastoupena v německém jazyce. Její pojetí je uvedeno mottem „Neutopím se v oceánu informací, protože je umím vyhledávat, hodnotit, používat, vytvářet i odmítat.“[25] Mezi tematické oblasti se

[25] *Školní vzdělávací program Osm svobodných umění*. [online]. Praha : Arcibiskupské gymnázium, 2013. [cit. 5. 4. 2016]. Dostupné z www < http://www.arcig.cz/sites/default/files/osnovy_1.pdf>.

řadí analýza mediálních sdělení, nová média a televize a rozhlas jako zdroj informací. Mediální výchova je zařazena od tercie do septimy. Je nutné zdůraznit, že dle ŠVP lze odvodit, že vyučující skutečně sleduje cíle mediální výchovy – žáci například pracují s autentickým TV programem a zdůvodňují volbu pořadů, na které by se dívali. Zároveň si nacvičují roli televizního hlasatele a uvádějí TV zprávy. Svébytným tématem je i žurnalistický jazyk, žáci si osvojí výrazy a obraty typické pro novinářské útvary. Zároveň mohou hodnotit, jak výběr určitého jazykového prostředku ovlivní či zásadně změní vyznění zprávy. Z hlediska reálií německy mluvících zemí se žáci zaměřují na to, aby znali křesťansky orientované rozhlasové a televizní stanice, což koresponduje se zaměřením školy. V septimě se probírá téma svět médií, jehož cílem je poskytnout žákům vhled do fungování médií a vést je k zamyšlení nad cílovými skupinami různých médií. Dále se studenti seznamují s rozdíly mezi státními a soukromými mediálními institucemi. Cílem je též orientovat se v německy psaném denním tisku a znát důležitá periodika. Žáci se v oblasti MV nerozvíjejí jen v oblasti znalostní, ale též hodnotové – učí se posuzovat pořady a mediální výstupy z hlediska jejich mravní hodnoty a úlohy a vlivu ve společnosti. Do produktivní činnosti lze zařadit vytvoření reklamy na kosmetický výrobek. Ve španělštině je MV vyučována od sekundy do kvarty, největší důraz je kladen na tvorbu mediálního sdělení. Žáci ve výuce pracují s novinami, například je jejich úkolem přiřadit k článku správný titulek. Dále se učí znát názvy rubrik a překládají televizní program. Zde vzniká prostor pro debatu o vhodnosti a hodnotě jednotlivých pořadů, hledání stejných formátů vysílaných v ČR a španělsky mluvících zemích i reflexi o vlastním vztahu k televizi a jejím vlivu na žákův život. Podobně jako v německém jazyce se i studenti španělského jazyka věnují tématu reklamy. Jejich úkolem je vytvořit reklamní šot. Ve francouzském jazyce není MV zařazena.

Arcibiskupské gymnázium klade na MV velký důraz. Z cizích jazyků je zařazena hlavně do německého jazyka, naopak v anglickém jazyce zcela chybí. Nejčastěji se objevuje téma kritického čtení. Obecně převládají receptivní činnosti nad produktivními.

2.5.6 Gymnázium Říčany

Gymnázium Říčany poskytuje všeobecné vzdělání v osmiletém a čtyřletém studiu. Anglický jazyk se vyučuje od primy do oktávy v rozsahu tři až čtyři hodiny týdně. Německý a španělský jazyk se vyučují od tercie (resp. od 1. ročníku čtyřletého studia) v rozsahu tři hodiny týdně. Na nižším stupni se z témat MV v ŠVP nejvíce objevuje kritické čtení. Všechna témata jsou pokryta předmětem informační technologie, dále jsou témata integrována do různých předmětů, kromě českého jazyka zpravidla přírodovědných – matematiky, fyziky a biologie. Do cizích jazyků jsou zařazena témata kritické čtení a stavba mediálních sdělení, a to do anglického jazyka pro žáky tercie a kvarty. Stavba mediálních sdělení se probírá pouze v rámci AJ, není zařazena do žádného jiného předmětu. Na vyšším gymnáziu MV opět převládá v přírodovědných předmětech, ale objevuje se výrazně i v českém jazyce a základech společenských věd. Do anglického jazyka jsou ve 3. a 4. ročníku (resp. septimě a oktávě) integrována témata mediální produkty a účinky médií. Na základě rozboru učebních osnov AJ, NJ a ŠJ pro nižší gymnázium vyplynulo, že témata MV zařazená do AJ slouží spíše jako prostředek pro rozvoj jazykových dovedností – např. schopnosti odvozovat neznámou slovní zásobu z kontextu či zaměřovat se v mediálních sděleních na gramatiku.[26] Naopak v NJ a ŠJ je již více prostoru věnováno samotné mediální výchově – žáci se například v rámci německého jazyka učí získávat a srovnávat informace z různých pramenů včetně klasických a moderních médií.[27] Na vyšším gymnáziu se již probírá samostatný tematický celek moderní technologie a média. „Žáci se učí rozlišovat různé kategorie mediálních produktů a formy mediálních sdělení (zpravodajství, dokument).“[28] Dále se žáci ve třetím a čtvrtém ročníku učí kritickému přístupu

---

[26] *Školní vzdělávací program Gymnázia Říčany.* [online]. Říčany : Gymnázium Říčany, 2015. [cit. 6. 4. 2016]. Dostupné z www < https://docs.google.com/document/d/1UsZ0Hxow0ySVu58ZWM2n9tYoUWhTwkKSjEDK9fa0uuY/edit >. str. 67.

[27] Tamtéž, str. 71

[28] Tamtéž, str. 330

k reklamě a uvažují o vlivu médií na uspořádání každodenního života, ať již svého, či v rámci celé společnosti.[29] V rámci německého jazyka se v kvintě a sextě žáci soustředí na kritické čtení mediálních obsahů. Ve španělském jazyce se žáci seznamují se španělsky psanými médii a učí se vyhledávat informace v různých zdrojích.

MV je v ŠVP Gymnázia Říčany zastoupena napříč všemi ročníky. Z hlediska cizích jazyků lze konstatovat, že na nižším stupni je propojení MV a cizího jazyka zaměřené na rozvoj jazykovědných znalostí a teprve na vyšším stupni se žáci skutečně zaměřují na cíle mediální výchovy, což je umožněno i vyššími jazykovými znalostmi žáků.

Žádná z analyzovaných škol nevyučuje mediální výchovu jako samostatný předmět, ale integruje ji do širokého spektra ostatních předmětů. Kocmanová diskutuje klady a zápory vyučování MV jako samostatného předmětu a jako součást jiných předmětů. Uvádí, že u samostatného předmětu je lepší návaznost znalostí, které lze také snadněji měřit. Výhodou průřezového tématu je pak začlenění MV do každodenních situací bez nutnosti zvyšovat časovou dotaci předmětů (KOCMANOVÁ 2010, s. 86 – 87). Cestou začlenění do ostatních vzdělávacích oblastí se vydaly i zkoumané školy. Jedním z důvodů mohou být i důvody personální – není třeba hledat mediální odborníky. Na druhé straně vyvstává riziko, že se MV jen formálně začlení do ŠVP, aniž by byla skutečně vyučována a znalosti žáků mohly být předmětem hodnocení či měření. Proto je důležité zaměřit se též na podobu MV v praxi pohledem učitelů a žáků, kteří mohou o MV hovořit přímo ze své každodenní zkušenosti. O této problematice pojednává třetí část této práce věnovaná výzkumu ve vybraných školách.

Ze všech analyzovaných ŠVP lze nejlépe ohodnotit pojetí Arcibiskupského gymnázia. Spojení MV a cizího jazyka není pouze umělé doplnění učiva cizího jazyka o témata MV, ale žáci jsou skutečně vedeni k tomu, aby se vzdělávali v mediální oblasti prostřednictvím cizího jazyka, který jim pomůže překonat hranice dané jejich mateřským jazykem. Zároveň ale mohou být znalosti a schopnosti získané během výuky cizího jazyka přenositelné i na česká média.

---

[29] Tamtéž

3 Výzkumná část

3.1 Mediální výchova z pohledu učitelů

Praktická část se zaměřuje na vnímání mediální výchovy jednak ze strany učitelů cizího jazyka, jednak ze strany žáků. Původně se nabízelo srovnání přístupu konkrétního učitele a jím vyučované třídy, nicméně od toho bylo upuštěno. Vyučující se ve třídách mohou v jednotlivých ročnících, ale i během školního roku měnit, proto by mohlo být pro žáky těžko rozlišitelné, se kterým vyučujícím mediální problematiku probírali, a se kterým ne. Někteří z oslovených učitelů pak také uvedli, že mediální výchovu zařazují během suplování v cizích třídách. Oslovení žáci tedy navštěvují stejné školy jako oslovení učitelé, nemusí se ale ve všech případech jednat o žáky vyučované přímo těmito vyučujícími.

Není tedy cílem zjistit, zda vyučující přesně dodržují ŠVP, ale spíše zda využívají možností, které jim zázemí na jejich školách poskytuje, a zařazují MV do své výuky, a jakým způsobem k problematice MV přistupují sami žáci. Cílem je nalézt a pojmenovat faktory, které o přístupu vyučujících k MV rozhodují, a tím přispět k diskuzi o tom, jaké formy výuky hledat, aby MV byla svébytnou součástí vzdělávacího plánu.

Na počátku výzkumu bylo stanoveno pět hypotéz, které se práce snaží potvrdit či vyvrátit. Zde jsou uvedeny všechny hypotézy najednou, výroky týkající se žáků jsou pak diskutovány v kapitole 3.2 Mediální výchova pohledem žáků.

Hypotézy:

H1: Mladší učitelé s délkou praxe do pěti let budou mediální výchovu do výuky zařazovat více než starší učitelé.

H2: Nejméně bude mediální výchova v rámci cizích jazyků uplatňovaná na základních školách, a to hlavně z důvodu nízkých jazykových znalostí žáků.

H3: Učitelé upřednostní výuku mediální výchovy jako součást jiného předmětu, převážně českého jazyka či společenských věd.

H4: Žáci označí mediální výchovu za užitečnou.

H5: Žáci na základních školách a středních odborných školách budou mediální obsahy v cizím jazyce přijímat méně než žáci gymnázií.

3.1.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jakým způsobem k mediální výchově přistupují učitelé cizích jazyků na různých typech škol – základních školách, středních odborných školách a gymnáziích. MV je povinnou součástí vzdělávání na ZŠ a gymnáziích, nicméně zařazena může být i na středních odborných školách. Mediální výchova bývá tradičně řazena do předmětů český jazyk a základy společenských věd, své opodstatnění však může mít i ve výuce cizích jazyků. Mnoho jazykových učebnic obsahuje téma média a komunikace, což je jednou z možností, jak propojit MV a cizí jazyk. Cílem výzkumu je zjistit, jak se spojení těchto dvou vzdělávacích oblastí jeví vyučujícím cizích jazyků, jaký význam podle nich mediální výchova má a jakým způsobem by podle nich měla být ve školách vyučována. Cílem bylo zjistit, jak učitelé mediální výchovu zařazují, jaké k tomu využívají metody, kde získávají informace o MV, případně proč MV nevyučují. Před samotnými rozhovory byly prostudovány ŠVP všech dotčených škol, z nichž analýza některých z nich je uvedena v předcházející kapitole.

Kromě názorů pedagogů byly zjišťovány i postoje žáků. Zde bylo cílem zjistit, jak problematiku MV vnímají žáci a druhotně též, zda a případně která cizojazyčná média a mediální obsahy sledují. Cílem bylo zjistit, zda žáci považují za vhodné, aby byla MV zařazena do cizího jazyka, zda MV obecně vnímají jako přínosnou a v jaké míře využívají média v hodinách cizího jazyka. O této otázce blíže pojednává kapitola 3.2. Na základě analýzy RVP, ŠVP a výpovědí učitelů a žáků si lze pak utvořit pohled na současnou podobu MV v českých školách nejen z hlediska jejího teoretického ukotvení, ale též osob, kterých se přímo týká, tedy vyučujících a žáků.

3.1.2 Metody výzkumu

Vzhledem k cíli výzkumu byl pro získání dat vybrán kvalitativní výzkum. Ten podle Dismana umožní získat velké množství informací o malém počtu respondentů. Cílem tohoto typu výzkumu je porozumět lidem v sociální situaci (DISMAN 2005, s. 285 a 289). Strauss s Corbinovou uvádějí, že kvalitativní výzkum se snaží „odhalit podstatu něčích zkušeností s určitým jevem“ (STRAUSS, CORBINOVÁ 1999, s. 11). Pro výzkum bylo podstatné zjistit, jaké faktory ovlivňují učitele cizích jazyků v každodenním životě a co přispívá k rozhodnutí, mediální výchovu do výuky zařadit či ne. Zda učitelé vycházejí pouze z předpisů daných RVP a ŠVP, či lze pojmenovat další jevy ovlivňující jejich vztah k MV. Jelikož výsledky kvalitativního výzkumu nelze generalizovat (DISMAN 2005, s. 285), bylo cílem diplomové práce poskytnout vhled do tématu, který byl zprostředkován na základě výpovědí 15 vybraných vyučujících. Autorka práce si je vědoma toho, že při výběru jiných respondentů by i výsledky výzkumu mohly být odlišné. Nebylo tedy cílem zevšeobecnit získané poznatky na celou populaci vyučujících cizích jazyků, ale spíše zjistit a pojmenovat postoje konkrétních vyučujících a lépe tak pochopit jejich vztah k MV. „Kvalitativní výzkum dává přednost zachycení perspektiv zkoumaných jedinců. Chce osvětlit subjektivní zkušenost, jednání a kontext zkoumaných jedinců“ (HENDL, 2008, s. 11).

Metodou pro sběr dat byly zvoleny polostrukturované rozhovory. Autorka se pomocí předem připravených otázek dotazovala na tři základní oblasti – přímá zkušenost učitele s mediální výchovou a využíváním mediálních obsahů ve výuce, dále názor na význam mediální výchovy a povědomí o ní, poslední oblastí byl přístup k mediální výchově ze strany žáků a jejího významu pro ně z pohledu učitele. Oblast přímé zkušenosti byla důležitá z toho důvodu, zda učitel hovoří o jevech, které přímo zažil, či se s nimi setkal pouze zprostředkovaně a hovoří tak spíše teoreticky v obecné rovině. Dále bylo pro respondenty jednodušší mluvit nejdříve o sobě a své zkušenosti a až poté se zamýšlet nad obecnými tématy. Do druhého okruhu spadaly otázky, které zjišťovaly, co si informanti pod mediální výchovou představují. To bylo důležité jednak proto, aby se ukázalo, zda dotazovaný nechápe mediální výchovu pouze jako používání médií ve výuce, a jednak proto, aby se zjistilo, kterou oblast mediální výchovy považuje za nejdůležitější. V této části byl také vyučující dotazován na účast na školeních a

možnostech, jak výuku mediální výchovy vylepšit. Poslední oblastí byly názory vyučujících na význam médií a mediální výchovy pro žáky – jaké informace mají vyučující o konzumaci médií ze strany žáků, v čem pro ně mohou být přínosem či hrozbou. To je důležité z toho důvodu, že pak lze lépe pochopit kroky, které vyučující v rámci MV podniká. Například proto, že se sám domnívá, že jeho žáci o MV nejeví zájem, proto ji nezařazuje.

Polostrukturovaný rozhovor byl zvolen, neboť umožňuje klást všem respondentům stejné okruhy otázek, ale podle momentální situace například upravit jejich pořadí, některé otázky vynechat, či případně doplnit. (MIOVSKÝ 2006, s. 55). Přehled pokládaných otázek je uveden v příloze.

3.1.3 Výběrový soubor

Do výzkumu bylo zařazeno vždy po pěti vyučujících cizích jazyků ze základní školy, střední odborné školy a gymnázia. Celkem tedy bylo do výzkumu zapojeno 15 vyučujících. Jelikož dvěma nejčastěji vyučovanými cizími jazyky je anglický jazyk a německý jazyk, byli osloveni učitelé, kteří vyučují alespoň jeden z těchto předmětů. Aprobaci v obou těchto předmětech měli čtyři dotazovaní, němčinu vyučují čtyři dotazovaní a angličtinu sedm. Podmínkou účasti byl alespoň jeden rok pedagogické praxe. Vyučující byli osloveni autorkou na základě osobních kontaktů a kontaktů přes společné známé. Autorka si je vědoma rezerv tohoto způsobu výběru, nicméně hlavně u starších učitelů bylo naopak výhodou, že se s autorkou již předem dříve setkali, což přispělo k větší důvěře mezi informantem a výzkumníkem. Z 15 oslovených vyučujících nikdo účast ve výzkumu neodmítl.

V souvislosti s metodou výzkumu osobního dotazování působí většina, konkrétně devět, dotazovaných v Praze, pět pracuje ve Středočeském kraji a jedna vyučující pracuje v Jihočeském kraji. Většinu z dotazovaných tvoří ženy, muži byli do výzkumu zapojeni pouze dva. Takový poměr sice neodpovídá demografickému složení obyvatelstva, ale na druhou stranu lépe vystihuje poměr mužů a žen ve školství – na základních školách tvoří ženy až 84 procent vyučujících, na středních školách je toto

číslo nižší, stále však ženy s téměř 60 procenty tvoří nad muži většinu.[30] Mezi vyučujícími humanitních předmětů, kam cizí jazyky spadají, bývá také větší zastoupení žen než mužů. K nepřesnému zobrazení reality v českých školách došlo ve výzkumu v počtu mladých učitelů. Zatímco ve výzkumu bylo zastoupeno osm mladých učitelů do 30 let věku a méně než pěti let pedagogické praxe, například na druhém stupni základních škol tvoří mladí učitelé do 30 let pouze 8,5 procenta vyučujících.[31] Nicméně zde bylo vycházeno z hypotézy, že mladší učitelé budou mediální výchovu zařazovat více než starší učitelé, což se také později potvrdilo. Proto byl proporčně dán větší prostor mladším učitelům, neboť ti byli v oblasti mediální výchovy znalejší i sdílnější.

Rozhovory se uskutečnily od července 2015 do listopadu 2015. Místo i čas byly vždy uzpůsobeny možnostem vyučujících, což v době školního roku bylo vždy ve škole po konci vyučování v odpoledních či večerních hodinách. V době školních prázdnin se jednalo o domácí prostředí dotazovaného. S mimopražskými vyučujícími bylo vedeno telefonické dotazování. Ve třech případech bylo na výslovné přání dotazovaného upuštěno od telefonického rozhovoru a dotazování proběhlo písemnou formou. Tento způsob v sobě skrýval riziko, že si dotazovaný může během zodpovídání otázek vyhledat potřebné informace například na Internetu či otázky konzultovat s kolegy, a proto odpovědi nebudou autentické. Informanti proto byli požádáni, aby nepracovali s žádnými zdroji ani odpovědi s nikým nekonzultovali. Druhým úskalím byla nemožnost okamžité reakce na odpovědi dotazovaného ze strany autorky a i jistá stručnost až strohost jejich odpovědí. V průběhu výzkumu ale došlo ke zjištění, že to lze považovat za zanedbatelné, neboť i někteří osobně oslovení učitelé odpovídali velmi stručně. To se týkalo hlavně učitelů, jejichž postoj vůči mediální výchově byl negativní. Všichni z dotazovaných písemnou formou navíc souhlasili s možností dodatečného dotazovaní, toho však nakonec nebylo využito.

---

[30] Statistická ročenka školství 2010. [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2011. [cit. 17. 11. 2015]. Dostupné z WWW <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/statisticka-rocenka-skolstvi-2010-verze-publikovana-tiskem.>.

[31] Hospodářské noviny: chybí mladí učitelé. [online]. EDUin. 17. 8. 2015. [cit. 17. 11. 2015]. Dostupné z WWW <http://www.eduin.cz/clanky/hospodarske-noviny-chybi-mladi-ucitele/>.

„Na začátku rozhovoru se zpravidla snažíme vytvořit vhodnou atmosféru pro komunikaci, více se s informantem seznámit a rozmluvit ho. Měli bychom objasnit cíl výzkumu a vysvětlit dotazovanému, proč byl do šetření vybrán“ (SEDLÁKOVÁ 2014, s. 221). Na začátku rozhovoru byli tedy informanti seznámeni s přesným tématem výzkumu a způsobem, jakým budou získaná data zpracována a využita. Dále byli dotazovaní požádáni o vyslovení poučeného souhlasu s účastí ve výzkumu a s tím souvisejícím souhlasem s nahráváním rozhovoru. Byli též upozorněni na možnost účast ve výzkumu odmítnout. Nejprve byli účastníci výzkumu požádáni o sdělení identifikačních údajů – jména, délky pedagogické praxe, vyučovaných předmětů a tříd a hodinové dotace těchto předmětů. Na závěr dostali informanti možnost, sdělit k tématu jakékoliv dodatečné komentáře či se zeptat na otázky související s výzkumem. Rozhovory trvaly zpravidla okolo 25 – 30 minut, v několika případech až 45 minut, nebo naopak pouze 15 minut.

Po ukončení rozhovoru byl obvykle ještě ten samý den rozhovor převeden do písemné podoby. V doslovném přepisu byly ponechány i nespisovné výrazy, aby text působil autenticky a odrážel jazyková specifika informantů. Někteří dotazovaní ovšem během rozhovoru hovořili převážně spisovně, na což jsou patrně zvyklí ze školního prostředí. Pro zachování anonymity byli jednotliví dotazovaní označeni v diplomové práci slovem vyučující, které nerozlišuje ženskou a mužskou podobu, a dále číslem, přiděleným podle pořadí, v jakém rozhovory probíhaly.[32] Vzhledem k rodové neutrálnosti slova vyučující je pro uvození výpovědí používán přítomný čas. Pohlaví dotazovaného však může být odvoditelné z jeho vlastní výpovědi, stejně tak jako další údaje. „Identita informantů může být odvoditelná z dalších údajů, které jsou o nich následně v práci uvedené, stejně jako lze často odvodit z uvedených skutečností místo realizace výzkumu“ (SEDLÁKOVÁ 2014, s. 221–222). Některé z těchto údajů jsou uvedeny i v následující stručné charakteristice, která má sloužit k vytvoření si základní představy o dotazovaném, jeho aprobaci a délce pedagogické praxe.

[32] Např. tedy vyučující 1, vyučující 2, atd.

3.1.4 Stručná charakteristika informantů

Vyučující 1 – žena, vyučuje německý jazyk a základy společenských věd na základní škole v Praze. Délka pedagogické praxe 3 roky.

Vyučující 2 – žena, vyučuje německý jazyk a český jazyk na gymnáziu v Praze. Délka pedagogické praxe tři roky.

Vyučující 3 – žena, vyučuje anglický jazyk, německý jazyk a dějepis na gymnáziu v Praze. Délka pedagogické praxe 15 let.

Vyučující 4 – žena, vyučuje anglický jazyk a německý jazyk na střední odborné škole (obchodní akademie) v Praze. Délka pedagogické praxe 4 roky.

Vyučující 5 – muž, vyučuje anglický jazyk a hudební výchovu na základní škole v Praze. Délka pedagogické praxe 3 roky.

Vyučující 6 – žena, vyučuje anglický jazyk, německý jazyk a dějepis na základní škole v Praze. Délka pedagogické praxe 30 let.

Vyučující 7 – žena, vyučuje anglický jazyk na gymnáziu v Praze. Délka pedagogické praxe 30 let.

Vyučující 8 – žena, vyučuje anglický jazyk a základy společenských věd na základní škole ve Středočeském kraji. Délka pedagogické praxe 3 roky.

Vyučující 9 – žena, vyučuje německý jazyk na základní škole v Praze. Délka pedagogické praxe 30 let.

Vyučující 10 – muž, vyučuje německý jazyk, ruský jazyk a dějepis na střední odborné škole (obchodní akademie) ve Středočeském kraji. Délka pedagogické praxe 32 let.

Vyučující 11 – žena, vyučuje anglický jazyk na střední odborné škole (zdravotnická škola) ve Středočeském kraji. Délka pedagogické praxe 12 let.

Vyučující 12 – žena, vyučuje anglický jazyk a hudební výchovu na gymnáziu ve Středočeském kraji. Délka pedagogické praxe 2 roky.

Vyučující 13 – žena, vyučuje anglický jazyk a latinu na střední odborné škole (zdravotnická škola) ve Středočeském kraji. Délka pedagogické praxe 6 let.

Vyučující 14 – žena, vyučuje anglický jazyk a německý jazyk na gymnáziu v Jihočeském kraji. Délka pedagogické praxe 2 roky.

Vyučující 15 – žena, vyučuje anglický jazyk a základy společenských věd na střední odborné škole (zdravotnická škola) v Praze. Délka pedagogické praxe 2 roky.

3.1.5 Vyhodnocení rozhovorů a hypotéz

Hypotéza 1 byla potvrzena. Mladší učitelé jsou mediální výchově otevření a mediální obsahy do svých hodin zapojují. Jedním z důvodů může být to, že tato mladší generace již vyrostla obklopena Internetem, online médii či sociálními sítěmi, proto je pro ně toto prostředí důvěrně známé. Dalším z důvodů je skutečnost, že někteří z mladších vyučujících během svých studií na vysoké škole absolvovali předmět mediální výchova, který jim mohl pomoci tuto problematiku uchopit. Mladší učitelé uváděli, že z okruhu jejich kolegů zařazují mediální výchovu jejich vrstevníci a starší učitelé též poukazovali na mladší kolegy, kteří mediální výchovu vyučují.

„Moje osobní zkušenost je taková, že mediální výchova není staršími učiteli akceptována. Já třeba když jsem celá nadšená chtěla předávat materiály z vejšky a chtěla jsem dělat teorii komunikace a manipulaci v komunikaci, tak dvě kolegyně to úplně striktně odmítly, že to nechtějí zařazovat. Většinou to funguje tak, že oni už jsou zatvrdlí, nechtěj nic měnit, jedou jenom podle té knížky. Nechtějí už měnit ani tu knížku. My jsme teď fakt měli problém přesvědčit právě garantku němčiny, aby se vyměnila knížka, která nevyhovuje, protože ona už na to prostě byla zvyklá,“ říká vyučující 2.

„ (…) I když věřím, že ty učitelé jsou už dneska osvícený, a hlavně ta mladší generace, že vědí, jak tu výuku zpestřit a ta média tam zapojit a do toho předmětu zakomponovat. Ale stejně ta starší generace na těch školách převažuje a ještě nějakou dobu bude, tím myslím tu generaci, která nevyrostla s počítačema, třeba jako my. Ono se říká, starýho psa novým kouskům nenaučíš, ale stejně si myslím, když to do nich budete nějak solit a přizpůsobíme tomu to prostředí a ukážeme jim, jak s tou technikou zacházet a budou tam ty podmínky pro to, ta média využívat a ty učitelé budou vědět, jak to do toho předmětu zapojit, aby to ty děti obohatilo, tak si myslím, že by to mohlo fungovat. Ale taky záleží na řediteli tý školy, aby on se snažil ta média mezi těma učitelema propagovat,“ uvádí vyučující 15.

Jedna ze starších vyučujících uváděla, že si je vědoma důležitosti mediální výchovy a jejího významu pro žáky, ale je to pro ni natolik vzdálená a komplikovaná oblast, že není schopna ji samostatně uchopit a do výuky zařadit.

„Bojím se toho, nikdy jsem k tomu nedostala šanci. Nikdy mě to nikdo neučil. Proto mám z toho strach, protože já to neumím. Pak by se mi to třeba zalíbilo, až bych to dělala delší dobu. Teď už je pro mě pozdě, já už jsem skoro v důchodu,“ konstatuje vyučující 6.

I ostatní vyučující se shodovali, že důležitá je podpora vedení či kompetentních orgánů. Mnozí uváděli, že by jim pomohlo, kdyby jim bylo někým ukázáno, jakým způsobem k mediální výchově přistupovat a jak ji ve výuce využít. Většina starších vyučujících se však k mediální výchově stavěla odmítavě. Což bylo jednak dáno tím, že neprošli žádným kurzem věnujícím se této problematice, jednak i osobním postojem vůči médiím. Jedna z vyučujících uvedla, že už sama média sleduje pouze v omezené míře a představa zabývání se médii v širším rozsahu je pro ni zcela nemyslitelná.

„Já musím říct, že asi celkem je to paradoxní, protože ano, nějak média sleduju, ale mám k nim čím dál větší odstup a možná můžu říct i odpor. No já jsem třeba dřív sledovala zprávy v Český televizi, vlastně každej den ty večerní zprávy. Já už to teď dneska nesnesu. Už jenom ten způsob řeči, ten hlas, ten tón, s jakým nám to všechno servírujou, jako kdyby to bylo všechno absolutně nejdůležitější. Tak to mě strašně irituje a já se na to prostě nemůžu koukat. Takže já se podívám na web, projedu si titulky na webu, když mě něco zaujme, tak třeba se na to podívám, nebo si přečtu nějaké komentáře, o věcech, který mě zajímaj, ano, ale jako televizi já už fakt nesnáším. Takže představa, že ještě někam půjdu a ještě se tam tím budu nějak do hloubky zabývat, to se mi ježí chlupy na zádech, musím říct. Já rozumím tomu, uznávám, že třeba pro tu mládež je důležitý se do toho nějak podívat, aby tomu nepodlehli nějak nekriticky. Ale na druhou stranu si myslím, že naši studenti jsou dost chytrý a že jim to člověk nemusí servírovat na stříbrným podnose, že oni si to uměj přebrat sami. Řadu věcí se dozvědí v rodinách, nemusí úplně všechno nutně dělat škola a už vůbec nemusí všechno dělat zrovna cizí jazyky,“ tvrdí vyučující 7.

Hypotéza 2 se též potvrdila. Základní školy a gymnázia mají v RVP zařazeno průřezové téma mediální výchova. Ač u středních odborných škol obsaženo není, uváděli někteří učitelé, že mediální výchovu zařazují. Pro učitele na základních školách, a to hlavně těch, kteří vyučují druhý cizí jazyk, byla překážkou úspěšného zařazení MV

nízká jazyková znalost žáků. Chybí jim jednak slovní zásoba a jednak i znalost gramatických struktur. Jedna z vyučujících uvedla, že dle ŠVP s žáky neprobírají minulý čas, který ve zprávách bývá stěžejní. Dále vyučující uváděli složitost mediální problematiky, která může být pro žáky na základní škole obtížná i v mateřském jazyce, natož v cizím. Kromě nízkých jazykových znalostí se ale jako další překážka zařazení mediální výchovy do cizího jazyka ukázaly nedostatečná hodinová dotace ve vztahu k obsahu školského vzdělávacího plánu. Dotazovaní uváděli, že na zařazení mediální výchovy jim ve výuce nezbývá dostatek prostoru. Další překážkou byl nedostatek materiálů, které by se daly využít a které by byly jednak uzpůsobeny nízké jazykové úrovni a jednak by byly aktuální vzhledem k tomu, co se v médiích skutečně objevuje. Posledním z uváděných důvodů, bránících realizaci mediální výchovy byla nedostatečná podpora vyučujících ze strany vedení školy či ministerstva školství. Vyučující argumentovali tím, že jim nikdo neukázal, jak by měli mediální výchovu zařazovat a pokud chybí jasný povel ze strany odpovědných institucí, pak MV zařazují jen ti, které to skutečně osobně zajímá a plošné zařazení je nemožné. K podobným závěrům dospěla ve svém výzkumu i Bělohradská, která prováděla šetření v roce 2009 v Libereckém kraji. V jejím výzkumu byly učiteli jako překážky úspěšné realizace MV uvedeny zastaralá technika, chybějící proškolení ze strany ministerstva školství a chybějící metodický materiál (BĚLOHRADSKÁ 2009, s. 71).

Hypotéza 3 se také potvrdila. Z 15 dotázaných pouze jediná vyučující souhlasila s výukou MV jako samostatného předmětu. Ta se domnívá, že je lepší začít samostatně, aby si žáci osvojili základní potřebné poznatky. Poté by podle ní bylo možné zařazení mediální výchovy do jiných předmětů včetně cizích jazyků. Všichni ostatní by MV zařadili do již existujících předmětů, například českého jazyka či občanské výchovy, ale objevovaly se i předměty jako dějepis či zeměpis. Mezi důvody, proč by neměla být MV vyučována jako samostatný předmět, byly uváděny tyto odpovědi:

„V žádném případě samostatný předmět – nic neovlivníte prázdným tlacháním 45 minut týdně, když jsou pod palbou celých 24 hodin,“ odpovídá vyučující 10. Tento vyučující přistupuje k MV skepticky a nezdá se mu důležitá. Média ve výuce vnímá jako prostředek pro dosažení jazykových znalostí.

Mezi častěji zmiňovaný důvod patřila organizace rozvrhu a omezení počtu hodin, které žáci mohou týdně mít a který bývá naplněn. Tudíž by to pro školy znamenalo, že aby mohly zařadit MV, musely by jinému předmětu časovou dotaci ubrat. Dále se objevoval argument, že žáci už mají příliš předmětů a další by pro ně byl zátěží. Většina vyučujících se vyjádřila pro začlenění MV do jiných předmětů či realizaci MV formou projektu – např. práce na cizojazyčném školním časopisu.

Spojení MV a cizího jazyka se většině dotazovaných zdálo optimální, spíše ale pod tímto spojením rozuměli využití médií k rozvíjení jazykových znalostí. Někteří učitelé, zvláště gymnaziální, si ale dokázali představit i zařazení MV do cizího jazyka tak, aby cílem nebyla jen jazyková výuka, ale naopak aby bylo dosaženo cílů mediální výchovy, tedy aby se žáci například seznámili s principy fungování médií, aby dokázali posoudit věrohodnost zdroje, rozlišit bulvární a seriózní média.

3.1.6 Další závěry

Kromě potvrzení či vyvrácení uvedených hypotéz byly v průběhu zpracování diplomové práce a vyhodnocování závěrů zjištěny další poznatky. Kromě věku učitelů (souvisejícího s délkou pedagogické praxe) se jako důležitý faktor rozhodující o přístupu k mediální výchově ukázala aprobace vyučujícího. Učitelé, kteří vystudovali cizí jazyk v kombinaci s českým jazykem či společenskými vědami, měli k mediální výchově vstřícnější postoj než učitelé s jinými aprobacemi. Právě do českého jazyka a společenských věd bývá mediální výchova jako průřezové téma tradičně řazena. Učitelé se tak s problematikou mediální výchovy zpravidla setkali již během svého studia. Kromě aprobace rozhodoval také osobní přístup vyučujícího k médiím. Jedna z vyučujících[33] uvedla, že původně chtěla studovat mediální studia na vysoké škole a tudíž ji tato oblast velmi zajímá. Jako jediná také uvedla, že během výuky AJ byla jejím cílem nejen jazyková výuka, ale při některých aktivitách vysloveně mediální výchova.

[33] Tato vyučující působí na střední odborné škole. MV není součástí ŠVP a pro tento typ školy není stanoven ani v RVP.

Povědomí učitelů o mediální výchově bylo vysoké. Dokázali definovat MV či uvést některou z jejích oblastí. Jedna vyučující mylně chápala mediální výchovu jako používání moderních technologií ve výuce. Jiná vyučující pak během rozhovoru připustila, že neví, jaké oblasti a témata do mediální výchovy spadají. Zde jsou uvedeny odpovědi na otázku, co si vyučující představují pod pojmem mediální výchova.

„Já si pod mediální výchovou představuju kritické myšlení, posuzování textů, schopnost přemýšlet, ale to bych řekla spíš v občance. V němčině bych řekla, že je to spíš začlenění těch mediálních, těch autentických nahrávek a textů,“ uvádí vyučující 1.

„Náplní toho předmětu bude obeznámení se s tím, co to vůbec jsou média či multimédia. To znamená zdroje informací, ať už to jsou noviny, televize nebo rozhlas a srovnávání těch různých informačních zdrojů, jaké tam jsou možnosti. Že jiné možnosti budou v novinách, kde ten recipient může ty noviny číst znovu nebo v textu přeskakovat a jiné to bude v televizi, kterou musí poslouchat. A ideální stav, jak si toho recipienta získat, je propojení obou složek, kdy jsou televizní noviny a běží tam ještě text, třeba na ČT24. Kdy jeden je ve studiu, nebo někde v terénu a dole běží text s nějakou jinou zprávou,“ odpovídá vyučující 2.

„Vzhledem k tomu, že vyučuju jednak cizí jazyky – angličtinu a němčinu, jednak dějepis, tak si představuju ideální propojení kurikula, školních osnov, s tím, co je aktuální, co se děje ve světě, doma. Jak v televizi, v rádiu, v novinách, co se k tomu dá ještě navíc získat, aby děti měly všeobecný přehled vztažený k tomu, co probírají ve škole. K té suché teorii, když je třeba v dějepise učím o sunnitech a šíitech, aby věděly, že to je žhavé téma, o kterém můžeme dnes a denně číst v novinách. V cizích jazycích učíme děti reáliím. Když si vezmeme současný novinový článek z německých novin, tak tam ta média potkáváme neustále,“ říká vyučující 3. Zároveň ale připouští, že neví, co přesně si pod mediální výchovou představit.

„Já vlastně asi přesně nevím, co se pod tou náplní mediální výchovy skrývá. Jestli je to to, aby se studenti uměli v těch periodicích orientovat, aby uměli číst různé druhy článků, sloupků, nebo rubriky, kulturní, sportovní atd. Anebo aby uměli třeba psát sami,“ dodává vyučující 3.

„Aby se studenti učili, jak vyhledávat informace, jak využít všechny informace, co mají kolem sebe,“ domnívá se vyučující 4.

„No, mediální výchova. Já si představuji to, že bych tady opravdu měla být každý den už v pět hodin ráno a nachystat si obrazovku, počítač, určitý program. Teď musím nachystat ty děti, aby věděly, o čem to je. Čili pro mě je to osobně, protože já jsem tajfun, já když učím, tak učím, tak

pro mě je to zdržování. Já vím, že je to špatné. Ale pro mě je to něco navíc. Já jim pouštím filmy, kazety, cédéčka. Ale v tomhle nejsem zase tak zběhlá. Mně to trvá, to nachystat. Já mám dva počítačové kurzy, ale zase tak rychle reagovat neumím, jako třeba umí kolegyně, které je 28 let. Já to neumím, já se přiznám. Ráda bych to uměla, ale tím, že to neumím, tak by to pro mě bylo velké zdržování. Je to škoda, já vím," říká vyučující 6.

„Já bych si pod tím asi chtěla představit to, že se ti studenti naučí tomu textu rozumět s vším všudy, i v tom smyslu, že si uvědomí, že ten text se může pokusit s nimi nějak manipulovat, někam je posouvat a vytvářet veřejné mínění na nějaká témata a podobně. Aby byli pokud možno vůči těmto funkcím médií imunní," uvádí vyučující 7.

„Mediální výchova je marný pokus školy regulovat přijímání informací z médií. Tok informací je naprosto bezbřehý, zdroje různě věrohodné, navíc nelze být pouze a jenom nevěřícím Tomášem. Jiný náhled na věc počítá s vlastním vstupem dětí do mediálního světa, využívání médií k vytváření virtuality," zamýšlí se vyučující 10.

Někteří vyučující se mediální výchovou snažili dosáhnout rozvoje kritického myšlení, objevil se i názor, že mediální výchova se vyučuje neustále, neboť souvisí s prací s informacemi.

„Já mám pocit, že jak se řekne mediální výchova, že to zní jako něco komplikovanýho, ale že vlastně ta mediální výchova je prostě o přístupu k informacím, takže je to spíš taková výchova k myšlení. Člověk, teda pokud mu alespoň trochu záleží na těch dětech, které vychovává, ji svým způsobem dělá pořád, byť při tom vlastně nemusí pracovat s médiama, ale prostě při běžný pedagogický komunikaci, či při práci s učebnicí, ji člověk podvědomě učí," uvádí vyučující 12.

S tímto názorem se částečně ztotožňuje i jiná vyučující, která uvádí, že MV je pouze pojmenování toho, co už se vyučuje dlouhou dobu. Podobný názor vyslovila i Bělohradská na základě svého výzkumu s učiteli v Libereckém kraji. „Většina dotázaných učitelů považuje zařazení mediální výchovy jako průřezového tématu do vzdělávacího programu jako důležitý krok, jímž byly formálně vymezeny a konkretizovány cíle, obsah a požadavky jedné z oblastí výchovy, jež byla už dříve učiteli v práci s dětmi uplatňována, avšak pouze intuitivně a ve velmi rozličném obsahu a kvalitě" (BĚLOHRADSKÁ 2009, s. 69).

„Když víte, mně připadá, že v poslední době potřebujeme pořád všechno pojmenovat, dát tomu nějakou škatulku. Já jsem chodila do školy hodně dávno a taky jsme četli noviny a zkoumali jsme, jak napsat dobrou reportáž, jak sestavit článek. Akorát se tomu prostě vznešeně neříkalo mediální výchova. Nihil novi sub sole (nic nového pod sluncem, pozn. autorky). Mně připadá, že je to trošku takový slovíčkaření. Ale mně vlastně v hloubi duše strašně irituje, že naše společnost se stává mediální společností. Protože to je prostě strašně povrchní,“ říká vyučující 7.

Na otázku ohledně využívání autentických mediálních obsahů odpovídali všichni zúčastnění, že takovéto materiály do výuky zařazují. Téměř na všech školách byl učitelům k dispozici cizojazyčný časopis. Jeho používáním vyučující sledovali hlavně jazykové cíle. Pro mediální výchovu využívali spíš běžné časopisy, zde ovšem často narážejí na jazykovou i obsahovou obtížnost těchto materiálů. Pro některé byl též problém se k těmto materiálům vůbec dostat, neboť cizojazyčná vydání periodik jsou pro školu příliš nákladná, a tak se spíše spoléhali na kolegy rodilé mluvčí, kteří si tato média kupovali soukromě. Dalším problémem byla zastaralost článků. Učitelé uváděli, že nemají dostatek času zpracovat aktuální zprávu ze dne na den, a pak už je pro žáky nezajímavá. V tomto ohledu uvádí jako velkou pomoc Internet, kde mohou najít aktuální zpravodajství a pokud k tomu mají ve škole technické vybavení, promítnout si text zprávy společně s žáky přímo ve třídě. Učitelé uváděli, že by uvítali, kdyby jim někdo poskytl přesný návod, jak postupovat tak, aby jim příprava materiálu trvala co nejméně času.

Nikdo z oslovených učitelů se během své pedagogické praxe neúčastnil žádného školení či semináře přímo k tématu mediální výchovy. Výjimku tvořili pouze mladí pedagogové, kteří se s tímto předmětem setkali během studií na vysoké škole. Jedna vyučující uvedla, že se sice dvakrát přihlásila na kurz o využívání komunikačních technologií a internetových zdrojů ve výuce, ale kurz se nikdy neotevřel pro nedostatečný počet zájemců. Jiná vyučující uvedla, že se účastnila několika metodických seminářů v zahraničí, které se okrajově týkaly i užívání Internetu a médií ve výuce. Většina učitelů vyjádřila zájem o účast na semináři o MV. Důvody pro odmítnutí případné účasti byly buď nezájem o tuto problematiku či nedostatek času. Jedna vyučující uvedla, že takové školení by pro ni bylo zbytečné, neboť všechny potřebné informace získala během studia na vysoké škole.

Příčiny, které podle pedagogů bránily úspěšné realizaci mediální výchovy, byly následující: nedostatečná podpora ze strany vedení školy, neochota učitelů MV zařazovat, protože sami neprošli žádným školením, časové důvody – vzhledem k ŠVP není pro MV ve výuce prostor.

„Ideální by podle mě bylo plošný školení pedagogů na jiný systém. To znamená, jak se má zařazovat mediální výchova, environmentální výchova, jak jsou teďka ta průřezová témata. A pak až by se ti učitelé proškolili a měli o tom tu jasnou představu, co to vůbec je, tak si myslím, že by se to pohlo. Ta doba je zaměřená na média, my jsme ale pořád v tom starém modelu přednášek a práce jenom s textem, tak jsme hrozně zpátečnický v tý škole,“ navrhuje vyučující 2. Naráží tak na to, že školy mají určitý zaběhlý systém a někteří vyučující se hůře adaptují na změny. Bylo by tedy vhodné všechny proškolit, aby se v mediální problematice sami lépe orientovali, což by mohlo přispět k tomu, že by MV zařazovali do výuky.

Jako nejvhodnější se spojení MV a cizího jazyka jeví na gymnáziích, a to ze dvou důvodů. Jednak jazyková úroveň pokročilejších skupin dovoluje pracovat i s náročnějšími texty, jednak vyučující uváděli, že média jsou jedním z maturitních témat. V rámci tohoto maturitního okruhu se tak studenti seznamují s různými typy médií, učí se pojmenovat rozdíly mezi seriózními a bulvárními médii. Tudíž by se zde mohl najít prostor pro zakomponování více aktivit, jejichž cílem by byl čistě rozvoj mediální gramotnosti.

Většina vyučujících uvedla, že někteří jejich žáci určitě cizojazyčné mediální obsahy ve svém volném čase přijímají. Několik pedagogů, zejména na základních školách, tyto informace nemělo. Učitelé uváděli, že žáci poslouchají cizojazyčné písničky, do kontaktu s jazykem přijdou při hraní počítačových her, při komunikaci na sociálních sítích. Otázkou samozřejmě zůstává, jaká je kvalita těchto zdrojů a jakým způsobem může žáky obohatit.

Z analýzy rozhovorů dále vyplynulo, že obsah ŠVP není zcela zásadní proto, zda vyučující MV do své výuky zařazuje, či nikoliv. Ze středních odborných škol neměl v ŠVP mediální výchovu nikdo z vyučujících. Kromě jednoho učitele se všem čtyřem zbývajícím zdálo spojení MV a cizího jazyka jako optimální. Čtyři z pěti vyučujících uváděli, že do svých hodin zařazují práci s časopisy a snaží se u žáků zvyšovat

povědomí o MV, byť jsou do značné míry limitováni jazykovými znalostmi žáků i materiálním vybavením škol. Vyučující, která jako jediná uvedla, že cílem některých jejích hodin byl přímo rozvoj mediální gramotnosti (nikoliv tedy jazyková témata), působí právě na střední odborné škole. Na základních školách vyučující MV zařazovali spíše jako doplněk a obohacení hodin bez ohledu na to, jak byla MV definována v jejich ŠVP. Učitelé základních škol nejvíce naráželi na jazykové limity žáků a dostupnost materiálů, které by byly pro jejich žáky zajímavé a uzpůsobené jejich úrovni. Nejvíce byla MV zastoupena ve výuce na gymnáziích, zejména proto, že školy měly téma médií jako jedno z témat maturitní zkoušky. Opět o zařazení MV rozhodoval spíše osobní zájem vyučujícího, než náplň ŠVP.

3.2 Mediální výchova pohledem žáků

3.2.1 Cíl a metoda výzkumu

Výzkum mezi žáky základních, středních odborných škol a gymnázií probíhal v dubnu 2016. Žáci byli požádáni o vyplnění dotazníku zjišťujících jejich postoj k mediální výchově a zjišťoval též činnosti, které vyučující do výuky cizích jazyků zařazuje. V dotazníku[34] byly využity jak dichotomické otázky, tak otevřené otázky. Cílem bylo zjistit, jestli žáci považují mediální výchovu za užitečnou, jak se jim jeví spojení MV a cizího jazyka, co z mediální problematiky v hodinách cizího jazyka probírají a co by se sami chtěli dozvědět. Druhotným cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, jaké jsou zvyklosti žáků v konzumaci cizojazyčných mediálních obsahů.

Dotazník vyplnilo 72 žáků, z toho 44[35] dívek a 28 chlapců. Ze základních škol odpovídalo 39 žáků (odpovídali žáci osmých a devátých ročníků), ze středních odborných škol 13 a z gymnázií 20 žáků. Je tak zhruba vyvážený poměr mezi žáky

[34] Přesné znění dotazníku je uvedeno v příloze.

[35] Převaha dívek je dána i skutečností, že dvě ze středních odborných škol, které se výzkumu účastnily, jsou střední zdravotnické školy, kde většinu studentů tvoří dívky.

primárního a sekundárního stupně vzdělávání. Všichni žáci se učí minimálně dva cizí jazyky, všichni se učí angličtinu, kromě toho většina i němčinu (86 procent), ruštinu (11 procent), španělštinu (7 procent) a francouzštinu (4 procenta). Třináct procent žáků uvedlo, že se učí jiný jazyk.[36] O předání dotazníku žákům bylo požádáno buď vedení školy, či vyučující cizích jazyků (zpravidla ten, se kterým byl veden rozhovor). Vyučující mohl předat dotazník i žákům, které nevyučuje. Návratnost dotazníku byla kolem 65 procent.[37]

3.2.2 Výsledky výzkumu

Mediální výchovu považuje za užitečnou naprostá většina respondentů (96 procent). Tím byla potvrzena hypotéza č. 4. Pouze tři žáci uvedli, že užitečná není. Z toho dva respondenti navštěvují SOŠ, kde MV není povinnou součástí vzdělávání a dle odpovědí v dotazníku je jejich osobní zkušenost s MV minimální. Jeden respondent jako důvod uvedl obavu, že média nám stejně předávají pouze takové informace, které chtějí, a na tom MV nemůže nic změnit. Druhý respondent svůj názor nedokázal plně zdůvodnit, pouze uvedl, že se mu nelíbí už jen název mediální výchova. Třetím respondentem, který se staví negativně vůči MV, je žák ZŠ. Zde je nutno uvést, že ač osobně MV nepovažuje za důležitou, její obecný přínos spatřuje v tom, naučit se pracovat s informacemi a zavedl by MV jako samostatný předmět.

Mezi důvody, proč považují MV za užitečnou, většina žáků uvedla, že se naučí vyhledávat a ověřovat informace, kterých je obrovské množství, a je těžké se v nich orientovat. Zajímavé je, že se objevovaly názory nutnosti naučit se s informacemi zacházet, že to není nic, co by člověk uměl sám od sebe, ale je třeba odborné přípravy. Žáci si jsou vědomi vlivu, který na ně média mají, proto jako další důvod uváděli naučit se nenechat se ovládat a manipulovat a rozhodovat se jen sami za sebe. *„Vnímám*

---

[36] Zpravidla tím byla myšlena latina.

[37] Tento údaj lze vysvětlit jednak tím, že zejména studenti SOŠ nejevili o problematiku MV takový zájem a dále některé žáky mohly odradit otevřené otázky.

potenciál médií výrazně ovlivňovat, ba dokonce (před)určovat chování člověka, jeho rozhodování, myšlenkové zázemí, hodnotové spektrum. Proto vnímám výchovu k médiím, tedy výchovu vedoucí k aktivnímu, do praxe přenášenému vztahu k přinášenému obsahu, jako velmi užitečnou.“ Druhou skupinu tvořili žáci, kteří uváděli, že mediální výchova je propojení školního učiva s praktickým životem a zpestřením výuky. Třetí skupinu tvořili žáci, kteří uváděli zlepšení jazykových znalostí. Tato skupina mohla být ovlivněna názvem dotazníku (Mediální výchova ve výuce cizích jazyků) a odpovídali tak spíše rovnou na propojení MV a cizího jazyka, než na to jaký je přínos MV obecně.

Na otázku, zda vyučující zařazuje MV do výuky, odpovědělo 57 procent žáků kladně. 43 procent žáků uvedlo, že MV není do výuky cizích jazyků zařazena. Překvapivě je dle výpovědí žáků MV nejvíce zařazována na základních školách, nejméně na gymnáziích. Ze žáků ZŠ kladně odpovědělo 64 procent, ze žáků SOŠ 62 procent a z gymnazistů 45 procent. To je do jisté míry v rozporu s tím, co vypověděli oslovení učitelé. Tři z pěti oslovených vyučujících na ZŠ uvedli, že MV nezařazují, ať již z důvodu nízkých jazykových znalostí, či vlastní neodbornosti v oblasti MV. Naopak z gymnaziálních vyučujících všichni uvedli, že média jsou jedním z maturitních okruhů, tudíž se do určité míry všichni z nich problematice médií a MV věnují. Odchyl ve výsledcích lze spatřit zejména v těchto oblastech: vzhledem k počtu respondentů není výzkum dostatečně reprezentativní, výzkumu se účastnili i žáci jiných učitelů, a naopak ne všichni žáci oslovených učitelů. Další otázkou je, co přesně žák chápe pod pojmem mediální výchova. Z dotazníků vyplynulo, že někteří žáci zejména ZŠ chápali MV jako používání médií ve výuce (počítač, interaktivní tabule apod.). S tím souvisí i to, že očekávání žáků ZŠ a gymnázií se mohou lišit. Teoreticky si tedy žák ZŠ při stejném obsahu učiva může připadat mediálně vzděláván, zatímco žák gymnázia ne, neboť jeho očekávání a požadavky budou vyšší.

Žáci, do jejichž výuky je MV zařazena, uváděli, že nejčastěji pracují s různými mediálními sděleními – ať již ve formě tištěných textů, filmů, či různých videí na Youtube, reklam, dále se s MV seznamují prostřednictvím výkladu učitele a jeho prezentací. Receptivní činnosti výrazně převládaly nad produktivními, pouze několik respondentů uvedlo, že např. sami zpracovávají texty na aktuální témata či se učí

sdělovat informace jiným osobám. Někteří též uvedli, že vyučující MV zařazuje, už ale neuměli specifikovat jak (odpověď nevím). V následující části je formou grafů znázorněno, která média žáci ve výuce cizích jazyků využívají, případně kterým činnostem spojeným s MV se věnují. Data jsou společná pro ZŠ, SOŠ i gymnázia.

1. V hodinách cizího jazyka se díváme na filmy

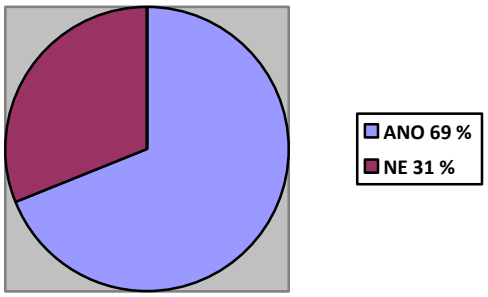

2. V hodinách cizího jazyka se díváme na zprávy

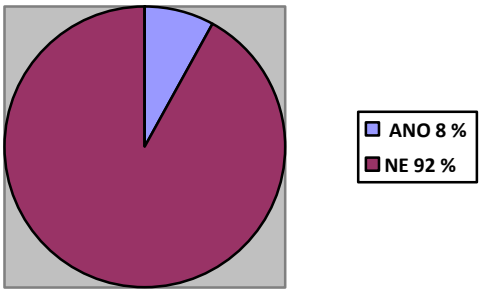

3. V hodinách cizího jazyka posloucháme rozhlas

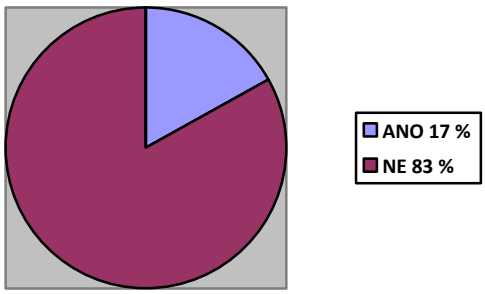

4. V hodinách cizího jazyka sledujeme videa na Youtube

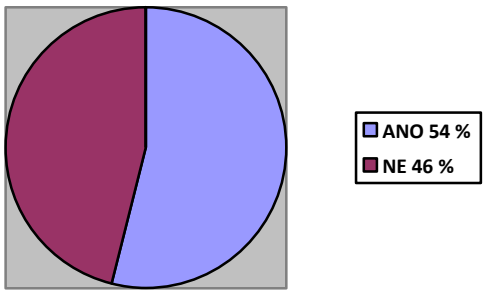

5. V hodinách cizího jazyka čteme autentické články z novin a časopisů

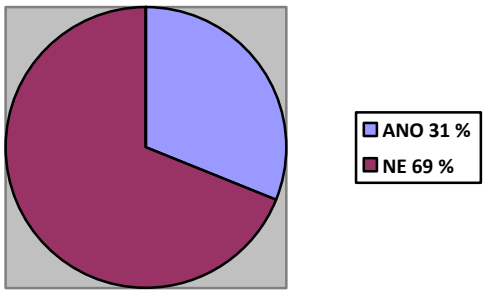

6. V hodinách cizího jazyka analyzujeme reklamy

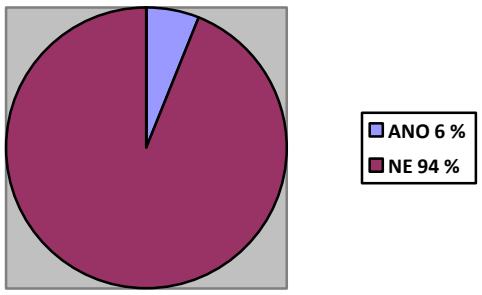

7. V hodinách cizího jazyka se učíme o zahraničních médiích

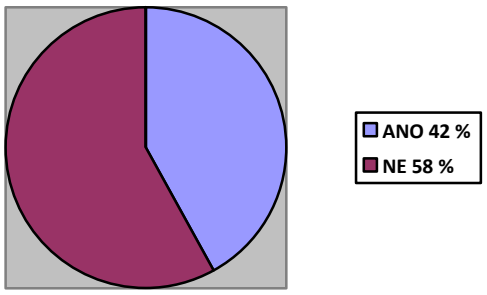

8. V hodinách cizího jazyka si říkáme, které části textu jsou důležité a proč

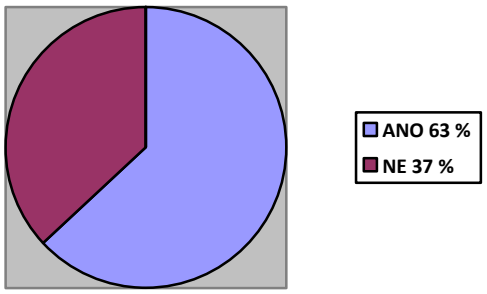

9. V hodinách cizího jazyka se učíme, jak napsat zprávu

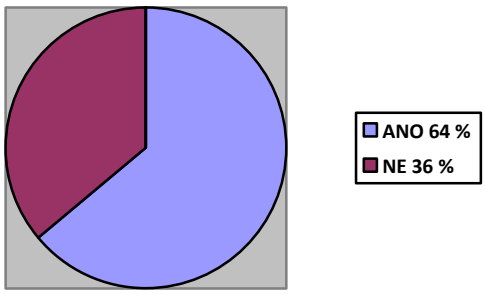

10. V hodinách cizího jazyka si zkoušíme roli novináře, např. děláním rozhovorů

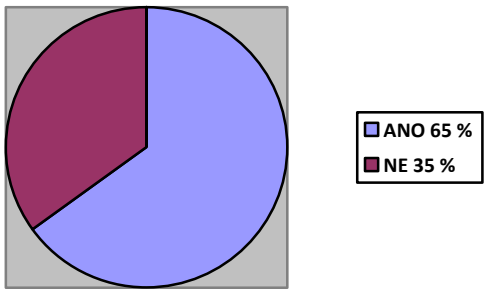

Z médií používaných ve výuce jednoznačně převažuje film a videa na Youtube. S autentickými články z novin a časopisů se ve výuce setká asi třetina žáků. Rozhlas ve výuce zažilo 17 procent studentů a televizní zpravodajství pouhých osm procent respondentů. Nejmenší pozornosti se dostává analýze reklam, kladně odpovědělo pouze šest procent žáků. Ve svých ŠVP školy z témat MV nejčastěji zařazovaly kritické čtení a vnímání mediálních obsahů. V dotazníku se 63 procent žáků vyjádřilo, že se učí analyzovat texty a rozebírat, které části textu jsou důležité a proč. Znalostní složka MV je v souvislosti s cizími jazyky zastoupena u 42 procent žáků, kteří se učí o zahraničních médiích. Naopak produktivní činnosti jsou zastoupené u většiny žáků – zkoušet roli novináře se učí 65 procent (psaní rozhovorů) a psaní zprávy[38] se učí 64 procent žáků. Toto je opět mírně v rozporu s předchozí otázkou, jakým způsobem vyučující MV zařazuje do výuky. V ní většina studentů uvedla receptivní činnosti a využití různých

[38] Zpráva je jedním z možných útvarů v písemné práci státní maturitní zkoušky z cizího jazyka, proto by měla být na středních školách vyučována.

médií. Z této otázky ale vyplývá, že většina žáků se věnuje spíše produktivním činnostem. Tento rozpor může opět souviset s tím, že žáci přesně nevědí, co mediální výchova je a chápou ji spíše jako používání médií.[39]

Důležitým zjištěním je též to, že většina žáků (63 procent) ve svém volném čase sleduje zahraniční média či mediální obsahy v cizím jazyce. Důvody, které studenti uváděli, lze rozřadit do tří oblastí – získání lepšího všeobecného přehledu, zlepšení jazykových znalostí a pak prohloubení znalostí spojených s konkrétním zájmem žáka. Žáci uváděli, že nedůvěřují českým médiím, která často zprávy ze zahraničních médií přejímají a nedávají je do kontextu. *„Abych měl co nejširší přehled o světových událostech a nebyl závislý na českých masmédiích, která z těchto zdrojů přejímají.“ „Když nenaleznu informace v domácích médiích, nebo pochybuji o jejich důvěryhodnosti, jdu informaci ověřit do cizojazyčných.“ „Sleduji je, protože mě naplní více informacemi než ta tuzemská.“* Zhruba stejně početnou skupinu tvoří žáci, pro které je při sledování zahraničních médií primární forma nad obsahem, jejich cílem je tedy zlepšení se v cizím jazyce, ať už výslovnosti, gramatiky, slovní zásoby, hovorového jazyka, ustálených slovních spojení apod. *„Sleduji je, protože si tím zlepšuji schopnost jazyku rozumět.“ „Protože se díky nim učím slovní zásobu a zvykám si na gramatické konstrukce, přirozeně se mi pod kůži dostanou ustálené kolokace.“* Do třetí skupiny lze zařadit žáky, kteří mediální obsahy sledují kvůli svému koníčku. *„Sleduji je kvůli mým koníčkům na Youtube. Na Youtube je většina Youtuberů v anglicky mluvících zemích. Tak mi nic jiného nezbývá, než se na to podívat. Když těm videím rozumíte, tak je to jednoduché a začne vás to bavit.“ „Především zahraniční youtubery, návody, atd., které čeští youtubeři zatím nenatočili. Filmy, které ještě nejsou přeložené do češtiny.“* Ke třetí skupině lze případně ještě zařadit studenty, kteří na položenou otázku, proč zahraniční média sledují, odpovídali „protože mě to baví.“ Několik studentů také uvedlo jako odpověď „nevím.“ Žáků, kteří zahraniční média sledují pro zábavu je ale minimum, téměř všichni z nich je sledují buď za účelem získání lepších informací či zlepšení

[39] Někteří z učitelů v rozhovorech uvedli, že při psaní zpráv si žáci neuvědomují, že existuje rozdíl mezi psaní zprávou pro média a zprávou pro kamaráda.

jazyka. V grafech níže je zachyceno, kolik procent žáků z jednotlivých typů škol ve svém volném čase sleduje cizojazyčná média.

Sleduji zahraniční média – žáci základních škol

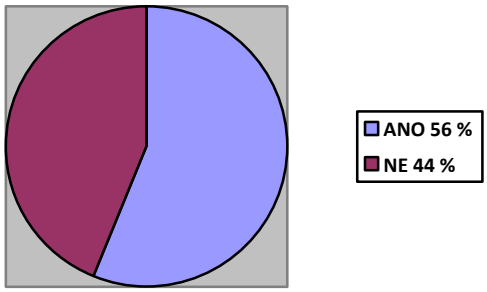

Sleduji zahraniční média – žáci gymnázií

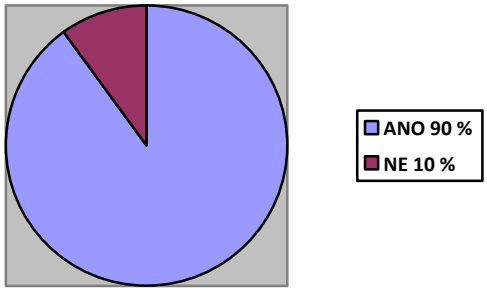

Sleduji zahraniční média – žáci středních odborných škol

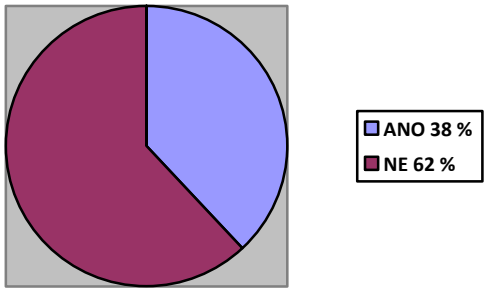

Největší podíl mezi těmi, kdo zahraniční média sledují, jsou dle očekávání studenti gymnázií. Cizojazyčná média sleduje 90 procent z nich. Tím byla potvrzena hypotéza č. 5. Jeden student uvedl, že je nesleduje z důvodu nedostatku času, druhý připustil, že se sledováním trochu začal, aby se zlepšil v jazyce, i když ho to příliš nebaví. Zahraniční média sleduje i většina žáků ZŠ (56 procent). Pokud žáci média nesledují, uváděli obvykle jako důvod, že nemají dostatek času, jejich jazykové znalosti nejsou natolik dobré, nezajímají je ani česká, natož zahraniční média, případně uváděli „nevím." Nejmenší podíl je mezi studenty SOŠ (pouze 38 procent). I tito studenti jako důvod nejčastěji uváděli nedostatek času a že zahraničním médiím nerozumí, případně se o média nezajímají vůbec. Studium na zkoumaných gymnáziích je všeobecně zaměřené, jazykové znalosti studentů jsou vysoké.[40] Naopak na SOŠ je již studium profilováno určitým směrem, ne všichni studenti se tak zajímají o všeobecné dění ve společnosti. I jejich jazykové znalosti jsou nižší. Na základě těchto výsledků je možné konstatovat, že MV je na gymnáziích určitě vhodné propojit s cizím jazykem. Naprostá většina gymnazistů zahraniční média sleduje.

Mezi sledovanými médii převažují audiovizuální média – film, seriály, různá videa na Youtube a jiných stránkách, talkshow, sportovní přenosy a reportáže. Nějaký audiovizuální obsah sleduje každý, kdo odpověděl, že se o zahraniční média zajímá. Na druhém místě v oblíbenosti jsou online verze novin a časopisů, případně články na BBC. Televizní či rozhlasové zpravodajství sleduje jen několik žáků. Stejně tak četbě knih v cizím jazyce se věnuje jen pár respondentů. Kromě anglicky psaných médií se v dotazníku objevila *Deutsche Welle, Das Bild* a sledování ruských zpráv. Mnoho studentů sleduje tyto zahraniční obsahy denně, většina pak alespoň jednou týdně.

Byť většina studentů mediální obsahy ze zahraničních médií přijímá, pro to, aby byla MV vyučována v rámci cizích jazyků, se vyjádřilo jen 22 procent respondentů. Nejvíce se jich vyjádřilo pro možnost vyučovat MV jako samostatný předmět (33 procent). Přesto cizí jazyk získal více procent než základy společenských věd (15 procent) a český jazyk (13 procent). Někteří studenti se vyjádřili též pro možnost

[40] V maturitním ročníku studenti zpravidla dosahují úrovně B2 až C1 u prvního cizího jazyka a úrovně B1 až B2 u druhého cizího jazyka.

zařazení do jiného předmětu, či do více předmětů. Pouze dva studenti (3 procenta) uvedli, že by MV nevyučovali vůbec. Na otázku, jak se studentům jeví spojení MV a cizího jazyka se objevovaly tři typy odpovědí – kladné, záporné a nevím. V kladných odpovědích zazněly slova jako „dobré, užitečné, zajímavé, výborné.“ V negativních odpovědích se objevovalo „nikterak dobře, nejeví se mi jako normální, nemáme to teď spojené.“ Část studentů se též vyjadřovala ve smyslu, že propojení MV a cizího jazyka je možné, ale nijak zvlášť o něj nestojí. *„Nauka o médiích by měla zaznít pouze okrajově, a to pokud jsou média v cizí zemi odlišná od našich. V hodinách cizího jazyka by se média měla pouze konzumovat.“ „Když to učitel zvládne spojit, je to fajn. Neviděla bych to ovšem jako nutnou součást cizího jazyka. Výhodou je, že to předmět poněkud ozvláštňuje a činí zajímavějším.“*

Na otázku, co se studenti o MV (o médiích) v rámci cizích jazyků učí, odpovídali spíše neurčitě – „nevím, nic, nic moc, že existují, vědomě nic, podvědomě těžko říct, k maturitě, práce s textem a o kontextu, o reklamě, jak napsat zprávu, neučíme se o nich, ale pracujeme s nimi.“ Jeden respondent uvedl, že se učí o bulvárních a seriózních médiích, jak se od sebe liší a příklady těchto typů médií v zahraničí.

Studenti nemají příliš jasno ani v tom, co by se o médiích v rámci cizího jazyka učit chtěli. Nejčastěji odpovídali „asi nic, nevím, nic, netuším.“ Případně se vyjádřili, že „vše, co potřebuji, vím“ nebo si informace dokáží sami vyhledat. Dále pak uváděli, že by se chtěli dozvědět více o dění v daném státě, jak tamní média fungují a jak poznat, že dané médium lze považovat za důvěryhodné. V jednom případě se objevilo přání učit se o historii médií. Zajímaly je také odlišnosti ve zpracování některých témat (např. uprchlická krize) a pohled zahraničních médií na Českou republiku a dění zde.

4 Návrhy aktivit k propojení MV a anglického jazyka

Následující část diplomové práce přináší návrhy aktivit podporující rozvoj mediální gramotnosti, které je možné zařadit do výuky cizího jazyka. Aktivity byly zvoleny tak, aby plnily nejen cíle mediální gramotnosti, ale též jazykové výuky. U každé aktivity je uváděn její cíl ve vztahu k mediální výchově, cílová skupina podle jazykové úrovně a stupně studia – základní či střední škola, forma práce – samostatně, ve dvojicích, ve skupinách či celá třída společně s vyučujícím. Dále je uvedena přibližná časová náročnost a potřebné pomůcky. Většina aktivit je doplněna přílohou k vytištění a nakopírování pro žáky a klíčem pro vyučující. Poté je popsán průběh aktivity a její organizace ve třídě. V některých případech jsou uvedeny náměty na obměny a variace zmíněných aktivit, které mohou být závislé na schopnostech a znalostech konkrétní skupiny, ale i výchovně-vzdělávacích cílech, kterých bude chtít vyučující dosáhnout. Součástí jsou také návrhy na navazující aktivity v hodině či návrhy domácích úkolů.

Aktivity byly zvoleny tak, aby se zaměřovaly na znalostní i dovednostní složku mediální výchovy, znalostní nejen v obecné rovině, ale i v oblasti reálií anglicky mluvících zemí. Dovednostní jsou koncipovány tak, aby odrážely individualitu žáka a dávaly prostor pro jeho vlastní názory a zároveň aby vznikl prostor pro diskuzi nejen mezi žáky, ale i mezi žáky a vyučujícím, který může vnést do problematiky jiný pohled. Aktivity jsou sestaveny tak, aby žáci reflektovali roli médií ve svém životě, učili se k nim kriticky přistupovat a odhalovat principy, kterými se média řídí. Zároveň jsou aktivity voleny tak, aby se vedle mediální výchovy žák rozvíjel i jazykově – pak záleží na učiteli, jakým způsobem využije obsaženou slovní zásobu a gramatické struktury k cizojazyčné výuce. Aktivity byly vybrány tak, aby byly vhodné pro různé jazykové úrovně od začátečníků, přes mírně pokročilé až po pokročilé.

U aktivit se jedná zejména o takové činnosti, které nekladou přílišné nároky na vyučujícího v oblasti mediální výchovy a co nejvíce se snaží zjednodušit mu přípravu na hodinu tak, aby pro žáky byla zajímavá, přínosná a pestrá. Aktivity mohou být jakkoliv modifikovány a upravovány dle okamžitých potřeb a cílů. Jedná se pouze o výňatek témat mediální výchovy, která zde nejsou uvedena v celém rozsahu. Téma

médií a komunikace se dnes vyskytuje téměř v každé řadě jazykových učebnic, proto mohou tyto aktivity sloužit také jako doplňkový materiál k této látce.

1.

Název aktivity: Můj vztah k médiím

Cíl aktivity: Úvod do tématu médií, diskuze žáků o tom, jaká média využívají a jak. Žáci se seznámí s různými typy médií, jejich názvy v angličtině a zamyslí se nad tím, jak dané médium sami využívají a své zvyklosti porovnají se spolužáky.

Cílová skupina: žáci ZŠ, úroveň elementary/ pre-intermediate

Forma práce: ve dvojicích

Pomůcky: kartičky s obrázky a slovíčky (viz pracovní list)

Délka: 5 – 7 min

Vztah k RVP ZV: „vytváří představu o roli médií v každodenním životě“

„vede k uvědomování si hodnoty vlastního života (zvláště volného času) a odpovědnosti za jeho naplnění“[41]

Popis aktivity: Každému žáku je přidělena kartička s obrázkem či slovíčkem. Žáci hledají svého partnera ve skupině tak, aby ve dvojici byl vždy jeden žák s obrázkem a k němu žák s odpovídajícím slovíčkem.

Variace: při hledání partnera žáci ostatním pokládají otázky obsahující jejich médium, např.:

How often do you read newspapers?

[41] *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha : MŠMT, 2013. 142 s. [cit. 30. 1. 2016]. Dostupné z www <http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>. s. 119

Did you watch TV yesterday?

What is your favourite book?

Odpovědět může pouze žák, který má odpovídající kartičku, ostatní odpovídají I don´t know, případně jiným domluveným signálem.

Poznámka: kartičky lze okopírovat na barevné papíry, aby bylo zřetelné, kdo má slovíčko a kdo obrázek a páry se tak snadněji našly.

Žáci utvoří dvojice a hovoří o tom, jak často, kde, k čemu atd. dané médium využívají. Buď formou dialogu, či souvislého vyprávění a pak se vystřídají. Pokud médium nepoužívají, baví se o tom proč a jestli znají někoho, kdo ho využívá atd. Rozhovor probíhá buď formou volného dialogu, nebo vyučující může pro žáky připravit otázky.

Návrh na navazující aktivitu/domácí úkol:

DÚ: Žáci zjistí ve své rodině, kdo dané médium využívá a k čemu a písemně o tom zpracují krátký text. Zajímavé může být zejména mezigenerační srovnání – prarodiče, rodiče, sourozenec.

V1: Pokud na škole probíhá komunikace se zahraniční školou, mohou žáci otázky pokládat zahraničním žákům a pak vyhodnotit, jaké oblibě se daná média těší v ČR a v partnerské škole.

TELEVISION	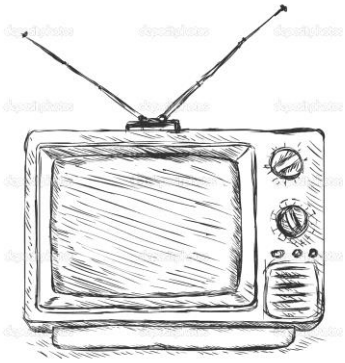
NEWSPAPER	
MAGAZINE	
RADIO	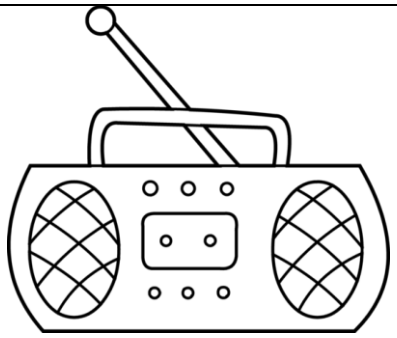

BOOK	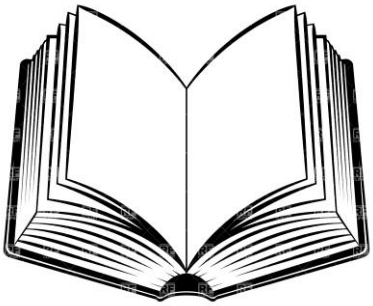
FILM	
MOBILE PHONE	
INTERNET	

2.

Název aktivity: Historie médií

Cíl aktivity: Žáci se seznámí s historií a zajímavými fakty o vybraných médiích.

Cílová skupina: Žáci vyšších ročníků ZŠ/ žáci SŠ, úroveň pre-intermediate/ intermediate

Forma práce: ve skupinkách

Pomůcky: nakopírované kartičky (viz pracovní list)

Délka: cca 20 minut

Vztah k RVP G: „vývoj médií od knihtisku po internet, vznik a typy masových médií (tisk, rozhlas, televize)“[42]

Popis aktivity: V úvodní fázi žáci dostanou ve skupince po třech až čtyřech přidělené médium (možno losovat z obrázků viz příloha č. 1). Nejprve krátký brainstorming – co žáci vědí o daném médiu – např. kdy bylo vynalezeno, příklady anglicky psaných/mluvených médií tohoto typu atd. Poté žáci dostanou lístečky a vybírají ty informace, které se podle nich hodí k danému médiu. Vyučující kontroluje správné řešení přímo ve skupinkách, případně společně pomocí čísel, např. televize – 1, 3, 9 a 15 apod. Poté žáci utvoří skupinky po třech až čtyřech tak, aby každý ve skupince zastupoval jiné médium. Navzájem si sdělí, co se o daném médiu dozvěděli. Dále je možno diskutovat o tom, jak dané médium využívají oni sami. Společná kontrola s vyučujícím formou kontrolních otázek.

---

[42] *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia.* [online]. Praha : MŠMT, 2007. 102 s. [cit. 1. 2. 2016]. Dostupné z www <http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>. S. 78.

Varianta: Žáci dostanou více médií a přiřadí informace ke každému z nich

Poznámka: U některých vět je možné přiřadit informaci k více než jednomu médiu, pak zvolit jako správnou tu nejpravděpodobnější či akceptovat více řešení.

Návrh na navazující aktivitu/domácí úkol:

Žáci zpracují referát o dalších médiích – např. Facebook, Twitter, lokální tisk apod.

Řešení:

Televize – 1 až 6

Noviny – 7 až 16

Kniha – 21, 22, 30 - 33

Rozhlas – 20, 28, 29

Mobilní telefon – 34

Časopis – 17 až 19, 23

Internet[43] – 24 – 27

[43] Vhodně zpracovaná historie Internetu uzpůsobená pro jazykovou výuku je dostupná v knize DUDENEY, Gavin. *The Internet and the Language Classroom*. Cambridge : University Press, 2000. 181 s. ISBN: 0-521-78373-9. s. 40

1. TRANSMITTING SOUND WITH MOVING IMAGES
2. IN THE MID 1960S COLOUR BROADCASTING WAS INTRODUCED
3. 79 % OF WORLD´S HOUSEHOLDS OWN IT
4. THE WORD COMES FROM GREEK AND MEANS „FAR“ AND „SIGHT“
5. FIRST PRESENTED BY JOHN LOGIE BAIRD IN THE UK IN 1926
6. FIRST REGULAR BROADCAST STARTED IN 1936 IN THE UK
7. A SERIAL PUBLICATION CONTAINING NEWS, ARTICLES AND USUALLY ADVERTISING
8. MOST OF THEM NOW PUBLISHED ONLINE AS WELL AS IN PRINT
9. TYPICALLY PUBLISHED DAILY OR WEEKLY
10. INCLUDE COLUMNS, OBITUARIES, WEATHER FORECAST, LOCAL NEWS, FOREIGN NEWS, REVIEWS ETC.
11. FINANCED THROUGH SUBSCRIPTION REVENUE, NEWSSTAND SALES AND ADVERTISING REVENUE
12. 395 MILLION OF PRINT COPIES ARE SOLD EVERY DAY
13. FORMATS OF BROADSHEETS OR TABLOIDS
14. FIRST ENGLISH DAILY – DAILY COURANT – STARTED IN 1702
15. IN THE UK, *THE SUN* IS THE TOP SELLER
16. IN 2012, 82 OF THEM WERE CLOSED DOWN
17. PERIODICAL PUBLICATIONS WITH A VARIETY OF CONTENT
18. *THE GENTLEMAN'S MAGAZINE* WAS THE FIRST GENERAL-INTEREST MAGAZINE (FIRST PUBLISHED IN LONDON 1731)
19. NATIONAL GEOGRAPHIC, VOGUE, TIME, COSMOPOLITAN, OK!, PEOPLE

20. THE FIRST REGULAR BROADCASTING STARTED IN 1922 IN THE UK
21. 1445 – THE INVENTION OF BOOKPRINT
22. JOHANNES GUTENBERG
23. FIRST ONLINE MAGAZINE IN THE CZECH REPUBLIC – NEVIDITELNÝ PES - 1996
24. 1994 – FIRST SEARCH ENGINE YAHOO WAS LAUNCHED
25. CZECH REPUBLIC JOINED THE WWW IN 1991
26. FIRST WEBSITE WAS LAUNCHED IN 1990 BY TIM BERNERS-LEE
27. ITS PREDECESSOR – ARPANET – WASS CREATED IN 1969
28. CZECH „RADIOJOURNAL“ WAS LAUNCHED IN 1923
29. FIRST BROADCASTING IN NEW YORK - 1910
30. ISBN = INTERNATIONAL STANDARD BOOK NUMBER – UNIQUE FOR EACH BOOK
31. PAPER WAS FIRST MADE IN CHINA IN 200 B.C.
32. PAPERBACK BOOKS – 20TH CENTURY – AFFORDABLE FOR MANY PEOPLE
33. MANUSCRIPTS – BEFORE THE INVENTION OF PRINTING PRESS
34. EXCEPT OF PHONE CALLS IT ENABLES TEXT MESSAGING, INTERNET ACCESS OR PLAYING GAMES

3.

Název aktivity: Mediální slovníček

Cíl aktivity: Žáci se seznámí s mediálními pojmy z angličtiny, které jsou používané v češtině. Uvědomí si jejich přesný význam.

Cílová skupina: Žáci II. stupně ZŠ, spíše nižší ročníky, úroveň elementary až pre-intermediate

Forma práce: ve dvojicích či skupinkách

Pomůcky: kartičky s pojmy pro každou dvojici/ skupinu (viz pracovní list)

Délka: 20 min + případná diskuze a navazující aktivity

Vztah k RVP ZV: „umožňuje pochopení cílů a strategií vybraných mediálních obsahů“[44]

Popis aktivity: žáci dostanou do dvojice/skupinky lístečky s mediálními pojmy. Dle pokročilosti žáci o pojmech diskutují v angličtině či češtině, snaží se vysvětlit jejich význam. Vyučující monitoruje, pomáhá. Poté společné vyhodnocení – vyučující píše pojmy na tabuli, začíná těmi, které žáci znají. Neznámé pojmy zůstanou na konec. Vyučující pokládá návodné otázky, snaží se žáky dovést ke správnému řešení.

Návrh na navazující aktivitu/domácí úkol: Žáci mohou s vyučujícím o jednotlivých pojmech diskutovat – např.

Do you like watching reality shows? Why?

Can you name any reality shows?

Who is stalker? Why can someone become a stalker?

[44] *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha : MŠMT, 2013. 142 s. [cit. 30. 1. 2016]. Dostupné z www <http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>. S. 119.

Do you watch any sitcoms?

What are some advantages of e-books?

What do you think about product placement?

Záleží na konkrétní skupině a vyučujícím, zda budou položeny spíše personalizované otázky či diskuze bude probíhat v obecné rovině.

Žáci mohou zkusit vymýšlet české názvy pro dané jevy a diskutovat o jejich vhodnosti/srozumitelnosti.

Mezipředmětové vazby: český jazyk – tvorba nových slov, pronikání cizích slov do ČJ

Aktivita je vhodná zejména jako úvod do mediální problematiky, žáci většinu pojmů jistě budou znát, byť třeba nebudou umět vysvětlit jejich význam.

TALKSHOW	STALKING
REALITY SHOW	SEXTING
SPAM	MARKETING
NEWSROOM	PHISNING
HOAX	PRODUCT PLACEMENT
DEADLINE	BILLBOARD
ROUTER	BANNER
PUBLIC RELATIONS (PR)	COPYWRITER
SITCOM	E-BOOK
ROMCOM	NEWSLETTER
INFOTAINMENT	EDUTAINMENT

4.

Název aktivity: Šíření informací[45]

Cíl aktivity: Žáci se seznámí s tím, jak se informace může během svého šíření pozměnit

Cílová skupina: Žáci II. stupně ZŠ, úroveň elementary až pre-intermediate

Forma práce: celá třída společně

Pomůcky: Text zprávy na papíře (možní návrhy viz pracovní list)

Délka: 10 minut

Vztah k RVP ZV: „umožňuje rozvíjet schopnost analytického přístupu k mediálním obsahům a kritického odstupu od nich“[46]

Popis aktivity: Vyučující vybere několik žáků, ti opustí učebnu. Vyučující vybere jednoho žáka, který bude mít za úkol zapamatovat si řečenou zprávu. Nesmí si dělat žádné poznámky. Ostatní žáci dostanou vytištěnou zprávu k dispozici. Žák bude mít za úkol si zprávu co nejpřesněji zapamatovat a reprodukovat dalšímu žákovi, který bude do třídy zavolán. Ten pak zprávu předá dalšímu žákovi atd. Ostatní žáci ve třídě kontrolují, jestli se zpráva pozměnila a jak. Např. vynecháním některých údajů či jejich nepřesností. Poslední žák zprávu sděluje vyučující. Následuje společné vyhodnocení - podařilo se zprávu předat tak, jak byla původně vyřčena? Pravděpodobně ne. Je možné diskutovat o rozdílech v šíření zpráv mluvených a psaných.

---

[45] Aktivita byla adaptována z knihy BĚLOHLAVÁ, Eva. *Mediální výchova: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň : Fraus, 2013. ISBN: 978-80-7238-162-3. s. 9.

[46] *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha : MŠMT, 2013. 142 s. [cit. 30. 1. 2016]. Dostupné z www <http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>. S. 119.

Návrh na navazující aktivitu/domácí úkol: Možno aktivitu rozšířit a postupovat podobně, když zprávu nebude předávat jeden, ale více žáků najednou – je pravděpodobné, že společně si zapamatují více, dále dovolit žákům si zprávu zapsat – opět by mělo přispět k přesnějšímu zachycení a reprodukci zprávy.

Žáci by si měli uvědomit, jak snadno může dojít k dezinformaci či vypuštění důležitých informací. Také by si měli uvědomit, že je vhodné si zprávu vždy ověřit z více zdrojů či posoudit věrohodnost zdroje. (např. zpráva o obsahu testu – budu důvěřovat spíše svému spolužákovi, či vyučující? A proč?)

Z hlediska jazykového se tato aktivita dobře hodí na procvičení aktuální slovní zásoby či gramatiky – např. do zprávy zařadím probírané předložky, specifická slovíčka, minulý čas pravidelných/nepravidelných sloves, modální slovesa atd.

Varianta 1 – minulý čas pravidelných sloves Johathan Smith died yesterday in London. He was 89 years old. Jonathan worked as a singer and actor. He also danced in musicals. He played in a lot of films, e. g. *Media War*. He lived his all life in New York and moved to London one year ago. Jonathan studied History but he always wanted to be famous. Smith opened his theatre in London. When he stopped working, he stayed at home and cooked. He loved his wife and three children.
Varianta 2 – minulý čas nepravidelných sloves Jeremy Black wrote a new book. The book is called *Lost and Found*. The main character is Collin Bleak. Collin found a lot of money. He didn't keep it but spent it all. He lost all his friends. He fought to get the money back but did not succeed. Later he won the lottery and was rich again. All his friends came back. He met a girl and felt in love with her. Later on they got married and threw all the money away. They were very happy together. The book is really interesting and worth reading.
Varianta 3 – předložky A mobile phone was stolen at school on 23rd December. The boy is very sad because he will be without the phone at Christmas. He was searching for the thief on Monday at school, in the classsrooms, in the school garden and even in the city center. It is the first stolen phone in 2015, said the director. The boy hopes to get a new one in January. The boy is now with his family and he will stay at home on Christmas Eve.
Varianta 4 – slovní zásoba zločin An unknown criminal set fire to an old house out of the city center of London. The arson happened yesterday at midnight. The police are now looking for the arsonist. An eye wittness described the man as a tall, thin, fair-haired man wearing a red t-shirt and blue jeans. The old house belonged to a murderer who murdered his wife last year and is in prison now. The police are questioning the eye wittnesses and some suspects. If the arsonist is arrested, he will be sent to jail.

5.

Název aktivity: Titulní strana

Cíl aktivity: Žáci porovnají titulní strany českých a zahraničních periodik. Uvědomí si, že události důležité pro ČR nemusí být v zahraničních médiích vůbec reflektovány. Dále porovnají zpracování stejného tématu v různých médiích.

Cílová skupina: žáci středních škol, úroveň upper-intermediate

Forma práce: samostatně či ve dvojicích

Pomůcky: počítač, Internet, projektor

Délka: 20 min

Vztah k RVP G: „rozbor aktuálního zpravodajství, kritéria pro výběr zpráv (důležitost pro život, aktuálnost, negativita, blízkost, jednoduchost, jednoznačnost, přítomnost prominentní osoby, možnost trvání v čase)“[47]

Popis aktivity: Vyučující žákům buď rozdá výtisky novin, pokud je má k dispozici. Pokud ne, titulní strany vybraných periodik lze nalézt na adrese http://www.newseum.org/todaysfrontpages/. Zde jsou k dispozici aktuální titulní strany periodik z celého světa včetně České republiky, v archivu lze dohledat titulní strany z dní, kdy došlo k významným událostem, z nedávné doby např. teroristický útok v Bruselu 23. 3. 2016, teroristický útok v Paříži v listopadu 2015. Jsou zde zařazeny i události, které nebyly českým tiskem pokryty, či pouze okrajově.

[47] *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia.* [online]. Praha : MŠMT, 2007. 102 s. [cit. 1. 1. 2016]. Dostupné z www <http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>. S. 80.

Vyučující žákům promítne titulní strany periodik dle svého uvážení. Titulní strany je též možné ze stránek vytisknout a žákům rozdat. Žáci vyplní pracovní list. Poté společně s vyučující vyhodnotí. Např. konkrétně u teroristického útoku v Belgii lze porovnávat jednotlivé titulky, celkové zpracování titulní strany (deník v Rakousku vyšel v belgických barvách), výběr fotografií (použití stejného snímku ve více novinách, diskutovat o tom, který snímek se zdá žákům vhodnější a proč, případně, co snímek vypovídá).

Návrh na navazující aktivitu/domácí úkol: Lze si vybrat událost z českého prostředí, a pak prohlížet ostatní deníky, zda zprávu nějak reflektovaly.

Z jazykového hlediska může být při této aktivitě prezentován jazyk titulků (např. curb = control, gems = jewels, riddle = mystery, ban = make illegal, vow = promise atd).

WORKSHEET – FRONT PAGES

Periodical	Feature article	Other articles	Photo	Notes

6.

Název aktivity: Reklamní slogany

Cíl aktivity: Žáci se seznámí s reklamními slogany vybraných výrobků či služeb, uvědomí si, jak je reklama ovlivňuje, a zkusí sami vytvořit reklamní slogan

Cílová skupina: žáci středních škol, úroveň intermediate

Forma práce: individuálně či ve dvojicích

Pomůcky: lístečky se slogany

Délka: 20 minut

Vztah k RVP G: „reklama a její výrazové prostředky, kritický přístup k reklamě, rozbor reklamy z hlediska použité strategie (úspěch ve společnosti, získání obdivu, výzvy k identifikaci)“[48]

Popis aktivity: Žáci dostanou reklamní slogany a ve dvojicích diskutují o tom, jaký typ produktu tyto výrobky propagují (např. auto, čokoláda, cestovní kancelář). Následuje brainstorming s vyučujícím, který ale zatím neprozrazuje správné řešení. Poté žáci dostanou kartičky s typy a názvy produktů a přiřadí je ke sloganům. Pak společná kontrola s vyučujícím a diskuze o vhodnosti sloganů, co chtějí sdělit a do jaké míry se hodí k danému produktu. Také je možné rozebrat, jak jsou slogany tvořeny po jazykové stránce (např. slovní hříčky, chybná gramatika atd.)

Návrh na navazující aktivitu/domácí úkol:

---

[48] *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia.* [online]. Praha : MŠMT, 2007. 102 s. [cit. 1. 1. 2016]. Dostupné z www <http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>. S. 80.

Žáci dostanou zadaný produkt a snaží se k němu vymyslet reklamní slogan či přímo reklamu.

Diskuze o reklamě – co je vhodné a co ne a proč si to žáci myslí

Children in advertisement	Advertisement on alcohol
Animals in advertisement	Claiming the product is the best one
Naked women/nudity in advertisement	Comparing the product with competitor's product

IT IS, ARE YOU?
I´M LOVING IT.
GO FASTER. GO FOR LESS.
SHARE MOMENTS. SHARE LIFE.
EXCELLENCE IS OUR PASSION.
LIVE IN YOUR WORLD. PLAY IN OURS.
DON´T JUST BOOK IT, THOMAS COOK IT.
IMPOSSIBLE IS NOTHING.
GETTING TO THE VERY TOP WITH THE VERY BEST.
AMERICAN BY BIRTH. REBEL BY CHOICE.
GET *TIME*, AHEAD OF TIME.

A MARS A DAY HELPS YOU WORK, REST AND PLAY.	
THE INDEPENDENT	NEWSPAPER
MCDONALD‘S	FAST FOOD RESTAURANT
GREYHOUND USA	COACH COMPANY
KODAK	CAMERA
HENKEL	LAUNDRY AND HOME CARE
PLAYSTATION	GAME CONSOLE
THOMAS COOK	TOUR OPERATOR
ADIDAS	SPORTSWEAR
BARCLAYS	BANK
HARLEY DAVIDSON	MOTORCYCLE
TIME	MAGAZINE
MARS	CHOCOLATE

(Řešení: slogany jsou uvedeny ve stejném pořadí jako produkty).

7.

Název aktivity: Rozhovor s osobností[49]

Cíl aktivity: Žáci se zamyslí nad cílovými skupinami médií a zkusí vytvořit rozhovor, který bude pro jejich čtenáře zajímavý.

Cílová skupina: žáci středních škol, úroveň intermediate až upper-intermediate

Forma práce: ve dvojicích

Pomůcky: Internet, lístečky se jménem známé osobnosti, lístečky s typy médií

Délka: 30 až 45 minut

Vztah k RVP G: „příprava vlastních materiálů psaných i nahrávaných“[50]

Popis aktivity: Žáci jsou rozděleni do dvou skupin – novináři a známé osobnosti. Těm je přiřazeno jméno osoby, kterou budou zastupovat. Dostanou časový limit na to, aby si na Internetu zjistili informace o této osobě. Během rozhovoru by měli dodržet základní informace o osobě (věk, obor, atd.), nicméně odpovědi na otázky typu: „Co rád vaříte?“, si mohou vymyslet. Mezitím novináři dostanou přiděleno médium a celebritu, kterou budou zpovídat. Také oni dostanou časový limit na to, aby si připravili otázky. Poté žáci dělají interview, novináři si nemusí poznamenávat doslovné odpovědi, stačí, když si odpovědi poznačí v bodech. Poté jsou novináři vyzváni, aby vymysleli vhodný titulek

[49] Tuto aktivitu autorka vyzkoušela s žáky v rámci výuky anglického jazyka na gymnáziu. Žáci reagovali pozitivně, rozhovor je bavil. Lze říci, že všem se podařilo vytvořit rozhovor, který odpovídal zaměření daného média s výjimkou zpravodajského týdeníku – rozhovor byl zaměřen spíše bulvárně. To lze vysvětlit například tím, že žáci nejsou zvyklí číst seriózní média.

[50] *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. [online]. Praha : MŠMT, 2007. 102 s. [cit. 1. 1. 2016]. Dostupné z www <http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>. S. 80.

k interview a shrnuli, co se o celebritě dozvěděli (ostatní žáci mohou na základě položených otázek hádat, o jaké médium se jedná). Nakonec společně žáci s vyučujícím vyhodnotí, zda daný rozhovor odpovídá zaměření média.

DAVID CAMERON	Mummy - Monthly for mothers
JAMIE OLIVIER	Movie - Monthly about films
NAOMI CAMPBELL	Cook it - Monthly about cooking and gastronomy
ANGELINA JOLIE	Cool - Monthly for teenagers
USAIN BOLT	Flesh - Daily tabloid
DUCHESS KATE	Newsroom - News weekly
BRITNEY SPEARS	Sporty - Sports weekly
JUSTIN BEABER	Catwalk - Monthly about fashion

8.

Název aktivity: Zprávy

Cíl aktivity: Žáci se seznámí s tím, jak vzniká zpráva a jaké má náležitosti. Naučí se vytvořit zprávu pro určitý typ média.

Cílová skupina: žáci středních škol, úroveň intermediate

Forma práce: ve skupinkách

Pomůcky: velká čtvrtka, diktafon (např. na mobilním telefonu), kamera (např. na mobilním telefonu), plátno a projektor ve třídě, počítač

Délka: cca 3 vyučovací hodiny, ideálně formou projektu

Vztah k RVP G: „příprava vlastních materiálů psaných i nahrávaných (tvorba textu, zvukového a obrazového záznamu s využitím pokročilých funkcí aplikačního softwaru a multimediálních technologií) - komunikace a spolupráce v týmu (stanovení časového harmonogramu, rozdělení úkolů a odpovědnosti, otázka autorství a dopracování materiálů s ohledem na celek)“[51]

Popis aktivity: Vyučující vyzve žáky, aby se zamysleli nad tím, které události se staly v uplynulém týdnu. Nápady zapisuje na tabuli. Žáci jsou rozděleni do třech skupin dle typu média – noviny, televize, rozhlas. Buď dle vlastního zájmu, nebo náhodně. Žáci dostanou za úkol vypracovat zpravodajství daného média obsahující zprávy, které si vyberou. V případě novin se bude jednat o titulní stranu se třemi články, v případě rozhlasu a televize o příspěvek v délce 3 až 5 minut. Poté jsou výsledky prezentovány

[51] *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia.* [online]. Praha : MŠMT, 2007. 102 s. [cit. 1. 1. 2016]. Dostupné z www <http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>. S. 80.

třídě. Je možné diskutovat o tom, jak žáci ke zpracování zpráv přistoupili – např. výběr fotografií, výběr témat, specifika rozhlasové a televizní zprávy atd.

Návrh na navazující aktivitu/domácí úkol: Místo událostí, které se staly ve světě či České republice, je možné vybírat pouze z událostí, které se v určeném období odehrály na škole (např. výsledky různých soutěží, apod.). To by molo být pro žáky atraktivní, neboť se jich události přímo dotýkají a zároveň jejich příspěvky budou zcela původní a neovlivněné zpracováním v dalších médiích.

5 Závěr

Diplomová práce se zabývala průřezovým tématem mediální výchova jakožto součásti výuky cizích jazyků v českých školách. Cílem práce bylo zjistit, zda je toto spojení umožněno kurikulárními dokumenty a jak k němu přistupují sami učitelé a žáci vybraných základních, středních odborných škol a gymnázií.

V teoretické části byl nejprve diskutován význam mediální výchovy a její oprávněnosti ve vzdělávacím systému. Lze konstatovat, že MV by měla být nedílnou součástí všeobecného vzdělání v 21. století. Děti jsou od narození obklopeny médii a měly by se s nimi naučit včas efektivně zacházet. K tomu je třeba vhodného působení rodiny i školy. Školy by měly žáky naučit, jak s informacemi a jejich zdroji pracovat, a jak využívat média nejen k rozvoji vlastního vzdělávání, ale též zábavy. V neposlední řadě by je měly vést i k bezpečnému chování na Internetu a sociálních sítích. I přes své opodstatnění ve výuce naráží MV na různé problémy, jež byly v teoretické části práce též pojmenovány. Patří mezi ně jistá neodbornost vyučujících, kteří by MV měli vyučovat, byť k tomu nemají potřebné vzdělání, neboť samostatný obor MV není na českých vysokých školách otevřen. S MV se tak během svého studia na VŠ setkají jen absolventi některých oborů, zejména českého jazyka a základů společenských věd, a to ještě často pouze okrajově. Dále je to nedostatek kvalitních materiálů, které by bylo možné ve výuce rovnou využít, aniž by to kladlo přílišné nároky na čas i znalosti pedagogů. Kromě toho je to chybějící dostatečná podpora kompetentních orgánů, ať již ministerstva školství či vedení škol.

Analýzou kurikulárních dokumentů na dvou úrovních – státního RVP a školních ŠVP bylo zjišťováno, jakým způsobem je zde téma MV zpracováno, jakých znalostí a dovedností by absolventi daného stupně měli dosáhnout a zda je zde přímo obsaženo propojení MV a cizího jazyka. Bylo zjištěno, že v RVP ani Doporučených očekávaných výstupech (vytvořených jako metodická podpora pro výuku průřezových témat) není spojení MV a cizího jazyka naznačeno. Uvádí se, že MV je možné integrovat do jakéhokoliv předmětu, ale doporučeny jsou zejména český jazyk, základy společenských věd a dějepis. Z hlediska znalostí a dovedností, které by si měl žák osvojit, je ale možné nalézt oblasti a témata, která lze vyučovat i v rámci cizího jazyka –

např. tvorba mediálního sdělení (zpráva, rozhovory, reportáž), analýza reklam, etické kodexy apod. Svobody, kterou stát ve tvorbě vzdělávacích plánů školám dává, tyto instituce využívají. Byť tedy RVP přímo neudává spojení MV a cizího jazyka, z analýzy ŠVP vybraných škol vyplynulo, že školy MV zařazují i do výuky cizích jazyků.
Z celkem šesti analyzovaných ŠVP všechna obsahovala témata MV zařazená do cizího jazyka, nejčastěji se jednalo o téma kritického čtení a vnímání mediálních sdělení. Na všech školách byla MV vyučována jako průřezové téma ve více předmětech. Na jedné straně tak žáci mají možnost seznámit se s MV v mnoha různých kontextech od různých vyučujících, na druhé straně ale hrozí, že poznatky, se kterými se setkají, budou roztříštěné a neucelené. Hrozí též, že se MV jen formálně začlení do ŠVP, aniž by byla skutečně vyučována. Na základě srovnání obsahů ŠVP a výpovědí vyučujících daných škol lze totiž dojít k závěru, že určujícím faktorem, zda a v jaké podobě bude MV do výuky cizího jazyka začleněna je pedagog, nikoliv pouze obsah ŠVP.

Učitelé, kteří se o MV sami blíže zajímali, zařazovali témata MV do výuky i pokud jim to nepředepisovalo ŠVP. Problém s ŠVP byl zpravidla ten, že zatímco učební osnovy byly rozšířeny o témata MV, hodinová dotace se nezvýšila, ani jiná témata neubyla, proto učitelé často uváděli, že na komplexnější zařazení MV nemají dostatek prostoru. Na základních školách učitelé MV zařazovali spíše jako zpestření hodin, byli často limitováni jazykovými znalostmi žáků. Na gymnáziích se MV v určitém rozsahu věnovali všichni vyučující, neboť média a komunikace jsou jedním z maturitních okruhů.

V souvislosti s osobou pedagoga o jeho přístupu k MV rozhodují následující faktory: aprobace – učitelé, kteří vystudovali předměty český jazyk a základy společenských věd zařazovali MV více než ostatní, věk – mladší učitelé (pro potřeby této práce byla stanovena kategorie s délkou pedagogické praxe do pěti let) zařazovali MV více než učitelé starší (s delší pedagogickou praxí), osobní zájem pedagoga o média a mediální problematiku. Učitelé, kteří se sami aktivně zajímali o média a považovali tuto oblast za důležitou součást všeobecného vzdělání, zařazovali MV do své výuky i nad rámec stanovený ŠVP.

V dotazníkovém šetření provedeném se 72 žáky základních, středních odborných škol a gymnázií se prokázalo, že žáci se o mediální výchově chtějí učit a 96

procent z nich ji označilo za užitečnou. Žáci by spíše uvítali MV jako samostatný předmět, nicméně pro spojení MV a cizího jazyka se vyjádřilo 22 procent z nich. Nejvíce by žáky zajímalo, jaké jsou důvěryhodné zahraniční zdroje, jak jsou některá témata zpracována zahraničními médii či jaký je mediální obraz České republiky v zahraničí. Pro opodstatněnost spojení MV a cizího jazyka hovoří i fakt, že většina studentů sleduje zahraniční média, a to zejména gymnazisté (90 procent). Mezi nejčastěji sledovaná média patří audiovizuální obsahy – filmy, seriály, talkshow. Již menší počet studentů sleduje tištěná média (online verze) či čte knihy v cizím jazyce. Zahraniční média studenti zpravidla sledují, aby získali lepší přehled o dění ve světě. Několik z nich se shodlo v tom, že českým médiím nedůvěřují. Další početná skupina respondentů jako důvod uváděla zlepšení jazykových znalostí.

Na základě výše uvedených poznatků lze konstatovat, že spojení MV a cizího jazyka je možné, ba přímo žádoucí, a to zejména na gymnáziích. Studenti jsou téměř v denním kontaktu s cizojazyčnými médii, proto by měli získat povědomí o jejich kvalitě a důvěryhodnosti. Propojení MV a cizího jazyka může být přínosem nejen pro rozvoj mediální gramotnosti, ale též jazykových znalostí žáků a motivací v dalším studiu, neboť se setkávají s autentickým jazykem. Pro efektivní realizaci MV je však třeba podnětu z oprávněných institucí, které též zajistí potřebné vzdělávání pedagogů. Učitelé, kteří budou sami mediálně gramotní, budou moci dále vzdělávat své žáky, kteří MV vítají a uvědomují si její důležitost.

6 Summary

This diploma thesis focused on the interdisciplinary topic of teaching media education (ME) as a part of foreign language education at schools in the Czech Republic. Its aim was to find out how this connection is perceived in national curriculum (Framework Educational Programme, FEP) and in school educational programmes (SEP) of selected primary, secondary and grammar schools. Although the FES does not indicate the connection of media education and foreign language, it allows the schools to integrate the topics of ME into any subject. And it proved that all the analyzed schools integrated ME into foreign languages (especially English as it is the first foreign language but also German and in some cases also Spanish, Russian and French).

The practical part dealt with the opinions of teachers who were interviewed in qualitative research whose goal was to discover the reasons which decide about the implementation of ME. The three main factors were as followed: teaching specialization, age (lenght of teaching practice) and personal interest of the teachers in media issues. It proved that younger teachers are open to media education and see it as an important part of education. However, the primary school teachers claimed that they have some difficulties introducing ME into their lessons due to the lack of foreign language knowledge of their students. All teachers except of one also suggested ME being taught as a part of other subject and not an individual subject. This is contradictory to the opinions of students who participated in quantitative research and were asked to fill in a questionnaire. The students would rather learn ME as a separate subject but they also find the integration of it into foreign languages acceptable. The students want to learn about trustworthy sources abroad so they can broaden their horizont. Especially students of grammar schools are used to watch or read English speaking media almost on a daily basis so there is definitely need to integrate ME into English and other languages.

The third part of the thesis is a sample of activities that can be done in foreign language classes to improve both media literacy and language skills of the students. This part was added beacuse based on the interviews it proved that there is lack of

suitable materials that are ready to use. The activities are provided with copiable worksheets.

Media literacy is a part of general education and it should be searched for the ways to improve it. Integrating ME into foreign language classes is one of these possibilies from which both the students and their educators can profit.

7 Seznam použité literatury

BĚLOHLAVÁ, Eva. *Mediální výchova: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň : Fraus, 2013. ISBN: 978-80-7238-162-3.

BĚLOHRADSKÁ, Jitka. Mediální výchova v praxi škol z pohledu žáků i učitelů. In MAŠEK, Jan; SLOBODA, Zdeněk; ZIKMUNDOVÁ, Vladimíra. *Mediální pedagogika v teorii a praxi*. Plzeň : Fakulta pedagogická ZČU, 2010. 229 s. ISBN: 978-80-7043-851-0.

BÍNA, Daniel. *Výchova k mediální gramotnosti.* České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2005. 103 s. ISBN: 80-7040-844-8.

BUCKINGHAM, David. *Media education: literacy, learning and contemporary culture*. Cambridge : Polity Press, 2003. 219 s. ISBN: 0-7456-2830-3.

BUCKINGHAM, David. *Young people, sex and the media: the facts or life?* Houndmills : Palgrave Macmillian, 2004. 261 s. ISBN: 1-4039-1823-6.

BURTON, Graeme; JIRÁK, Jan. *Úvod do studia médií.* Brno : Barrister and Principal, 2001. 391 s. ISBN: 80-859-47-67-6.

CEBE, Jan; JIRÁK, Jan; TRAMPOTA, Tomáš; WOLÁK, Radim. *Stav mediální gramotnosti v ČR*. Praha : Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, 2011. 74 s.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost.* Praha : Karolinum, 2005. ISBN: 978-80-246-0139-7.

DOUBRAVA, Lukáš. *Mediální výchova – nové téma ve výuce*. Učitelské noviny. č. 44. Praha, 2006.

DUDENEY, Gavin. *The Internet and the Language Classroom*. Cambridge : University Press, 2000. 181 s. ISBN: 0-521-78373-9.

FRANK, Tomáš; JIRÁSKOVÁ, Věra. *K mediální výchově.* Praha : Občanské sdružení SPHV, 2008. 120 s. ISBN: 978-80-904187-4-5.

GÁLOVÁ, Zuzana. Mediální výchova předškolních dětí. In MAŠEK, Jan; SLOBODA, Zdeněk; ZIKMUNDOVÁ, Vladimíra. *Mediální pedagogika v teorii a praxi*. Plzeň : Fakulta pedagogická ZČU, 2010. 229 s. ISBN: 978-80-7043-851-0.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Praha : Portál, 2008. 2. vyd. 407 s. ISBN: 978-80-7367-485-4.

JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Děti a média: složitý vztah*. KMIT. S. 32–33. 1998. č.1.

JIRÁK, Jan; VLADYKA, Milan. *Mediální gramotnost začíná tam, kde končí mediální nevinnost*. Revue pro média. č. 8. Brno : Fakulta sociálních studií, 2004.

JIRÁK, Jan. *Média pod lupou: mediální výchova jako téma celoživotního vzdělávání*. 1. vyd. Praha : Powerprint, 2013. 187 s. ISBN: 978-80-87415-70-2.

JIRÁK, Jan. Obsah a tematická struktura mediální výchovy. In PASTOROVÁ, Markéta; JIRÁK, Jan. *K integraci mediální výchovy*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 170 s. ISBN: 978-80-244-4624-0.

KOCMANOVÁ, Marta. Srovnání výuky mediální výchovy v České a Slovenské republice. In MAŠEK, Jan; SLOBODA, Zdeněk; ZIKMUNDOVÁ, Vladimíra. *Mediální pedagogika v teorii a praxi*. Plzeň : Fakulta pedagogická ZČU, 2010. 229 s. ISBN: 978-80-7043-851-0.

KRÄMER, Sybille. *Medien, Computer, Realität. Wirklichkeitsvorstellungen und Neue Medien*. Franfurt nad Mohanem : Suhrkampf, 1998. 328 s. ISBN: 978-3-518-28979-2.

KUBEY, Robert. Media Implications for the quality of family life. str. 61 – 69. In ZILLMANN, Dolf; BRYANT, Jennings; HUSTON, Aletha (eds.). *Media, Children and the Family*. Mahwah : Lawrence Erlbaum Associates, 1994. ISBN: 978-1-1366-9021-1.

MASTERMAN, Len. *Teaching the Media*. New York : Routledge, 1989. 348 s. ISBN: 0-415-03974-6.

MCLUHAN, Marshall. *Člověk, média a elektronická kultura*. Brno : Jota, 2000. 415 s. ISBN: 80-7217-128-3.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha : Grada, 2006. 332 s. ISBN: 80-247-1362-4.

NUMERATO, Dino. *Mediální výchova: odůvěrňování důvěrného světa*. Revue pro média. č. 8. Brno : Fakulta sociálních studií, 2004.

PASTOROVÁ, Markéta. Mediální výchova jako průřezové téma. In PASTOROVÁ, Markéta; JIRÁK, Jan. *K integraci mediální výchovy*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 170 s. ISBN: 978-80-244-4624-0.

PASTOROVÁ, Markéta. *Doporučené očekávané výstupy: metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách*. Praha : Výzkumný ústav pedagogický, 2011. 76 s. ISBN: 978-80-87000-76-2.

PASTOROVÁ, Markéta. *Doporučené očekávané výstupy: metodická podpora pro výuku průřezových témat v gymnáziích*. Praha : Výzkumný ústav pedagogický, 2011. 55 s. ISBN: 978-80-87000-77-9.

PLÁŠEK, Radovan. *Mediální výchova a mediální gramotnost v kontextu českého školství (nástin předpokladů, možností a limitů).* Revue pro média. č. 8. Brno : Fakulta sociálních studií, 2004.

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ Jiří. *Pedagogický slovník*. 3. vyd. Praha : Portál, 2001. 322 s. ISBN: 80-7178-579-2.

RAMONET, Ignacio. *Tyranie médií*. Praha : Mladá fronta, 2003. 232 s. ISBN: 80-204-1037-6.

SAK, Petr; SAKOVÁ, Karolína. *Mládež na křižovatce*. Praha : Svoboda, 2004. 240 s. ISBN: 80-86320-33-2.

SAK, Petr a kol. *Člověk a vzdělání v informační společnosti: vzdělávání a život v komputerizovaném světě.* Praha : Portál, 2007. 296 s. ISBN: 978-80-7367-230-0.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky.* Havlíčkův Brod : Grada Publishing, 2014. ISBN: 978-80-247-3568-9.

SLOBODA, Zdeněk. *Mediální výchova v rodině*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 246 s. ISBN: 978-80-244-4496-3.

STRAUSS, Anselm; CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu.* Boskovice : Albert, 1999. 228 s. ISBN: 80-85834-60-X.

ŘÍČAN, Pavel; PITHARTOVÁ, Drahomíra. *Krotíme obrazovku: jak vést děti k rozumnému užívání médií*. Praha : Portál, 1995. 62 s. ISBN.

ŠEĎOVÁ, Klára. *Média jako pedagogické téma.* Pedagogika: časopis pro vědy o vzdělávání a výchově. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. roč. LIV, č. 1, 2004. str. 19 – 33. ISSN: 0031-3815.

TUPÝ, Jan. *Tvorba kurikulárních dokumentů v České republice*. Brno : Masarykova Univerzita, 2014. 165 s. ISBN: 978-80-210-6740-0.

WOLÁK, Radim. *Methodological Materials for Teaching Media Education in the Czech Republic. Prematurely Obsolete or Insufficient Support?* e- Pedagogium. Olomouc : Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2013. č. 1. s. 96 – 110. ISSN: 1213-7758.

Seznam online zdrojů

Hospodářské noviny: chybí mladí učitelé. [online]. EDUin. 17. 8. 2015. [cit. 17. 11. 2015]. Dostupné z www http://www.eduin.cz/clanky/hospodarske-noviny-chybi-mladi-ucitele/.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha : MŠMT, 2013. 142 s. [cit. 30. 1. 2016]. Dostupné z www <http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>.

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. [online]. Praha : MŠMT, 2007. 102 s. [cit. 1. 1. 2016]. Dostupné z www <http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>.

Statistická ročenka školství 2010. [online]. Praha : MŠMT, 2011. [cit. 17. 11. 2015]. Dostupné online z www <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/statisticka-rocenka-skolstvi-2010-verze-publikovana-tiskem.>.

Školní vzdělávací program Gymnázia Říčany. [online]. Říčany : Gymnázium Říčany, 2015. [cit. 6. 4. 2016]. Dostupné z www < https://docs.google.com/document/d/1UsZ0Hxow0ySVu58ZWM2n9tYoUWhTwkKSjEDK9fa0uuY/edit>.

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha : ZŠ T. G. Masaryka Ruzyně, 2015. [cit. 31. 1. 2016]. Dostupné z www < http://www.zstgmruzyne.cz/cs/zs-ruzyne/skolni-vzdelavaci-program/>.

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Společně. [online]. Praha : Základní škola svaté Voršily, 2015. [cit. 31. 3. 2016]. Dostupné z www < http://zssv.cz/priloha/502b9ef71c185/svp-zv-spolecne-platny-od-01-09-2013-56a08a9f3fa3f.pdf>.

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Škola aktivního učení. [online]. Nymburk : Základní škola a Mateřská škola Nymburk, Tyršova 446, 2013. [cit. 1. 4. 2016]. Dostupné z www http://files.zstyrsova.cz/download/svp_2_2013.pdf.

Školní vzdělávací program Křesťanského gymnázia Škola jako cesta – ne cíl. [online]. Praha : Křesťanské gymnázium, 2013. [cit. 31. 1. 2016]. Dostupné z www <http://www.krestanskegymnazium.cz/data/files/SVP2013/Jazyk.pdf>.

Školní vzdělávací program Osm svobodných umění. [online]. Praha : Arcibiskupské gymnázium, 2013. [cit. 5. 4. 2016]. Dostupné z www < http://www.arcig.cz/sites/default/files/osnovy_1.pdf>.

Výroční zpráva o činnosti školy ve školním roce 2014/2015. [online]. Praha : Základní škola a mateřská škola T. G. Masaryka, Praha 6, 2015. [cit. 15. 3. 2016]. Dostupné z www <http://www.zstgmruzyne.cz/cs/zs-ruzyne/informace-o-skole/vyrocni-zpravy/>.

8 Přílohy

Příloha č. 1	Přehled otázek pro rozhovory
Příloha č. 2	Přehled otázek pro dotazníky
Příloha č. 3	Přepisy rozhovorů[52]

[52] Přepisy rozhovorů jsou v tištěné podobě diplomové práce vzhledem k svému rozsahu uvedeny na přiloženém CD.

Příloha č. 1 – Přehled tematických okruhů pro rozhovory[53]

1. Co si představujete pod pojmem mediální výchova?

2. Jaká je vaše vlastní zkušenost s mediální výchovou?

3. Jakým způsobem má být MV realizována – jako samostatný předmět, či jako součást jiného předmětu? Kterého? A proč?

4. Jaký je význam MV ve výuce cizích jazyků? Jak se vám jeví spojení MV a cizího jazyka?

5. Jaké metody při výuce MV využíváte?

6. Co je vaším cílem při realizaci MV?

7. Setkal/a jste se s nějakými problémy při výuce MV?

8. Jak na MV reagují vaši žáci?

9. Kde získáváte informace o MV?

10. Kterých seminářů či školení k tématu MV jste se účastnil/a? Jaký je váš zájem o tyto semináře do budoucna?

11. Jak hodnotíte současnou podobu MV na vaší škole?

12. Co víte o realizaci MV vašimi kolegy?

13. Jaké jsou vaše představy o zlepšení výuky MV?

14. Co je podle vás hlavní překážkou efektivní realizaci MV – např. nedostatečná znalost cizího jazyka, nezájem žáků, nedostatečná kompetence vyučujících?

15. Využíváte ve výuce autentické mediální obsahy (novinové články, rozhlasové či TV zprávy, filmy apod)? Proč ano/ne? V jakém rozsahu? Jaké jsou jejich výhody a nevýhody?

---

[53] Jedná se o přehled základních otázek, jejich pořadí v jednotlivých rozhovorech se může lišit, stejně tak mohou být doplněny o další otázky, nebo některé z nich mohou být vynechané.

16. Využíváte ve výuce média jako tablet, interaktivní tabuli, internet, youtube?

17. Která z oblastí MV je z vašeho pohledu pro žáky nejpřínosnější? Např. vztah mediálního světa a reality, tvorba mediálního sdělení, kritické čtení mediálních sdělení, fungování a vliv médií ve společnosti?

Příloha č. 2 – Přehled otázek pro dotazníky

1. Mediální výchovu (MV) považuji za užitečnou. (ano – ne)
2. Proč považujete mediální výchovu za ne/užitečnou?
3. Vyučující zařazuje MV do výuky cizího jazyka. (ano – ne)
4. Jak vyučující zařazuje MV do výuky cizího jazyka?
5. V hodinách cizího jazyka se díváme na filmy. (ano – ne)
6. V hodinách cizího jazyka se díváme na zprávy. (ano – ne)
7. V hodinách cizího jazyka posloucháme rozhlas. (ano – ne)
8. V hodinách cizího jazyka se díváme na videa na youtube. (ano – ne)
9. V hodinách cizího jazyka čteme autentické články z novin či časopisů (mimo učebnici). (ano – ne)
10. V hodinách cizího jazyka analyzujeme reklamy. (ano – ne)
11. V hodinách cizího jazyka se učíme o zahraničních médiích. (ano – ne)
12. V hodinách cizího jazyka se učíme, jak napsat zprávu. (ano – ne)
13. V hodinách cizího jazyka si zkoušíme roli novináře (např. děláme rozhovory). (ano – ne)
14. V hodinách cizího jazyka si říkáme, které části textu jsou důležité a proč. (ano – ne)
15. Ve svém volném čase sleduji cizojazyčná média. (ano – ne)
16. Uveďte prosím, proč cizojazyčná média ne/sledujete.
17. Pokud cizojazyčná média sledujete, uveďte prosím jaká a jak často. (ano – ne)
18. Mediální výchova by se měla vyučovat jako (samostatný předmět, součást českého jazyka, součást základů společenských věd, součást cizího jazyka, součást jiného předmětu, neměla by se vyučovat vůbec).
19. Jak se Vám jeví spojení mediální výchovy a cizího jazyka?

20. Co se v rámci cizího jazyka učíte o médiích?

21. Co byste se rád/a dozvěděl/a o médiích v rámci výuky cizích jazyků?

22. Které cizí jazyky se ve škole učíte?

23. Jakou školu navštěvujete? (základní školu, gymnázium, střední odbornou školu)

24. Který ročník navštěvujete?

25. Pohlaví